

JAARREKENING 2016

STICHTING VOOR VOLKSCULTUUR EN
IMMATERIEEL ERFGOED

INHOUD

- 2** Inhoud
- 2** Bestuursverslag
- 7** Balans per 31 december 2016
- 8** Categoriele exploitatierekeningen 2016
- 9** Resultaatbestemming
- 10** Toelichting jaarrekening 2016
- 10** Toelichting exploitatierekening 2016
- 24** Overige gegevens
- 25** Controleverklaring accountant 2016
- 28** Bijlage Activiteitenverslag

BESTUURSVERSLAG

STICHTING VOOR VOLKSCULTUUR EN IMMATERIEEL ERFGOED

Inleiding

De Stichting het Nederlands Centrum voor Volkscultuur en Immaterieel Erfgoed (verder: VIE) vormt een bestuurlijk onderdeel van stichting het Nederlands Openluchtmuseum (verder: NOM). De integratie van het VIE en het NOM werd ultimo 2016 voltooid. Het VIE is de afdeling Immaterieel Erfgoed van het museum geworden.

Bij de overgang naar het NOM is de naam van het VIE gewijzigd in Kenniscentrum Immaterieel Erfgoed Nederland (verder: KIEN). De taken op het gebied van volkscultuur zijn afgestoten en de nadruk ligt nu op het vlak van immaterieel erfgoed. Het KIEN behoudt een duidelijk eigen gezicht naar de maatschappij.

De verbindende factor tussen het KIEN en NOM is dat ze zich beide bezig houden met de cultuur die van generatie op generatie wordt doorgegeven. Of dat nu tradities, voorwerpen of verhalen zijn. KIEN en NOM gaan allebei uit van het nu, maar bij het museum ligt het accent op de voorwerpen, de gebouwen inclusief hun verhalen en op het verleden, en bij het KIEN op tradities van groepen mensen en op de toekomst.

De missie van het NOM is: wij brengen de geschiedenis dichtbij. Wij verhelderen de wisselwerking tussen de algemene geschiedenis en die van het dagelijks leven, binnen en buiten het museumpark, fysiek en online. Wij geven ruimte aan verschillende perspectieven en ervaringen. Wij brengen de geschiedenis dichterbij dan ooit.

De missie van het KIEN is: wij geven het immaterieel erfgoed toekomst door in Nederland het UNESCO-verdrag ter bescherming van het Immaterieel Cultureel Erfgoed te implementeren, de Nationale Inventaris samen te stellen en gemeenschappen te ondersteunen bij het borgen van hun immaterieel erfgoed.

De kern van de samenwerking tussen KIEN en het NOM zit in het slaan van een brug tussen verleden, heden en toekomst van cultureel erfgoed in Nederland. Samen maken KIEN en NOM de

waarde van het immaterieel en materieel erfgoed in Nederland zichtbaar binnen en buiten het museumpark.

Het meerjarenplan van het KIEN is onderdeel van het activiteitenplan 2017-2020 van het museum. De Raad voor Cultuur heeft een negatief advies uitgebracht over het deelplan van het KIEN, met name over de visie van museum en KIEN, over de omgang met het UNESCO-verdrag en over de aard van de samenwerking tussen NOM en KIEN. In het voorjaar van 2017 zijn gesprekken gepland met stakeholders om de visie aan te scherpen en de aandachtspunten verder uit te werken. Het nieuwe plan moet voor 1 juni 2017 ingediend worden bij het ministerie van OCW en naar verwachting zal de Raad van Cultuur in het najaar een nieuw advies uitbrengen.

Verantwoording

De jaarstukken van het KIEN, tot eind 2016 nog gevestigd in Utrecht, bestaan uit het bestuursverslag en de jaarrekening. Daar is het activiteitenverslag aan toegevoegd, zodat een vollediger beeld van aard en werkzaamheden van het KIEN beschikbaar is.

Het KIEN heeft als belangrijkste doelen:

- verspreiden van kennis over en het bestuderen van immaterieel erfgoed in heden en verleden;
- bevorderen van onderzoek naar immaterieel erfgoed;
- stimuleren en ondersteunen van activiteiten alsmede het adviseren van overheden in Nederland en daarbuiten op het gebied van immaterieel erfgoed in Nederland;
- als door Nederland aangewezen 'competent body' realiseren van de implementatie van het UNESCO-verdrag Immaterieel Cultureel Erfgoed in de meest brede zin van het woord.

Op alle kerntaken is het KIEN actief geweest. Het verspreiden van kennis op het terrein van het immaterieel erfgoed had vooral tot doel de gemeenschappen goed te ondersteunen in hun erfgoedzorg. Het KIEN maakte deel uit van de Evaluation Body van Unesco, het internationale gremium dat in opdracht van het

Intergouvernamenteel Comité de internationale voordrachten voor de Unesco lijst evalueert. In 2016 werden 29 tradities op de Nationale Inventaris geplaatst.

Het museum behartigt voor het KIEN de personele taken en de financiële administratie. De directeur van KIEN participeert regelmatig in het interne overleg van het museum.

Bestuur en toezicht

Het bestuur van de Stichting wordt, op basis van de statutaire bepalingen, gevormd door de directie van het NOM.

De Raad van Toezicht van het Kenniscentrum bestaat uit de leden van de Raad van Toezicht van het NOM. Ultimo 2016 kende de Raad van Toezicht de volgende samenstelling:

- de heer prof. dr. P. Schnabel, voorzitter
- de heer drs. R.J.X. Wanders, voorzitter Financiële Commissie
- de heer mr. drs. C.O. Bijster
- mevrouw M.H.H. van Haaren-Koopman
- mevrouw J.G. Stam
- de heer drs. ir. J. van der Veer
- mevrouw drs. A.S.M. Vreeburg

De wijze van toezichthouden is identiek aan die van het NOM: de jaarrekening en het accountantsverslag zijn zowel besproken met de Financiële Commissie als met de voltallige Raad, beide in aanwezigheid van de accountant.

Financieel resultaat

Het exploitatieresultaat bedraagt EUR 30.108. Daarmee is de algemene reserve – die ultimo 2015 nog negatief was – weer positief geworden.

Het Ministerie van OCW ondersteunt het KIEN met een structurele subsidie van EUR 588.600 in 2016 en een aparte subsidie van EUR 306.500 voor de activiteiten met betrekking tot de Nationale Inventaris. Het KIEN heeft in 2016 EUR 70.300 aan kosten gemaakt om tradities uit de provincie Overijssel te documenteren en te ondersteunen. Daarnaast heeft de provincie Overijssel een nieuwe subsidie toegekend. Hiervoor is reeds EUR 47.500 ontvangen.

Financiële positie en continuïteit

Ultimo 2016 heeft het KIEN een Eigen Vermogen van EUR 4.621. De begroting 2017 van het KIEN voorziet in een overschot waardoor het Eigen Vermogen verder kan groeien.

De Minister van OCW heeft de subsidie voor 2017-2020 voorwaardelijk toegewezen. Pas als de Raad voor Cultuur positief oordeelt over het nieuwe activiteitenplan wordt de subsidietoezegging definitief.

Vooruitblik

Het plan van aanpak voor de uitvoering van het UNESCO-verdrag Immaterieel Cultureel Erfgoed voor de komende vier jaar is geschreven en de medewerkers geven er al volop uitvoering aan. Eind maart zal Ineke Strouken terugtreden als directeur. Leo Adriaanse is per 1 april 2017 benoemd tot hoofd immaterieel erfgoed van het NOM. Hij geeft daarmee leiding aan het KIEN. We zien de toekomst met vertrouwen tegemoet.

Arnhem, 23 maart 2017

Dr. Willem Bijleveld
Directeur-bestuurder

PRESTATIEAFSPRAKEN

TAKEN	AANTAL
Algemeen	
Vergaderingen Raad van Advies	5
Adviezen Raad van Advies	3

1. KERNTAAK KENNISONTWIKKELING

Vergaderingen wetenschappelijke commissie	1
Uitwerken onderzoeksagenda	1
Expertbijeenkomst kennisplatform over controversieel erfgoed	1
Wetenschappelijke congressen over diversiteit	2
Redactievergaderingen wetenschappelijk tijdschrift Volkskunde	5
Themanummers Volkskunde over diversiteit en feestcultuur	2
Vergaderingen erfgoedoverleg Kunsten '92	4
Faq's over immaterieel erfgoed	1
Ondersteuning onderzoeksprojecten en scripties	16
Wetenschappelijke artikelen	9
Wetenschappelijke lezingen	11
Wetenschappelijke bijeenkomsten	6

2. KERNTAAK INTERNATIONAAL

Algemene vergadering UNESCO	1
Vergadering Intergouvernementeel Comité	
Vergadering ICH NGO Forum	1
Vergaderingen Editorial Board van Heritage Alive	2
Bijeenkomst Working Group Research	1
Bijeenkomst Vlaams-Nederlandse ICH instellingen	1
Internationale expertbijeenkomsten over de nationale inventarissen	4
Internationale voordracht voor de UNESCO lijst	1
Internationale projecten	4
Internationale adviezen	4

3. KERNTAAK NATIONALE INVENTARIS IMMATERIEEL CULTUREEL ERFGOED

Informatiebijeenkomsten	6
Vergaderingen Toetsingscommissie	5
Plaatsingen op de inventaris	28
Evaluatie van de inventaris	1
Notities over de inventaris	10
Monitoring erfgoedzorgplannen 2012-2013-2014	67
Website aantal unieke bezoekers 361.737	1
Merkregistratie logo	1

TAKEN	AANTAL
4. VERSTERKEN VAN DE SECTOR	
Ondersteuning van gemeenschappen door Sesamacademie	10
Ondersteuning van gemeenschappen door KIEN	9
Contactdag Beesel	1
Inspiratiedag over borgen	1
Vakblad Immaterieel Erfgoed	4
Openbare optredens	17
Adviezen	178
5. KERNTAAK BEWUSTWORDING EN PROMOTIE	
Radio- en televisieprogramma's	175
Kranten- en tijdschriftartikelen	2.341
Webhits	1.652
Glossy Traditie oplage 10.000	1
Folder in de Nederlandse en Engelse taal	1
Boek en bijeenkomst ambachten	1
6. PROJECTSUBSIDIE OCW	
Nieuwe structuur Nationale Inventaris Immaterieel Erfgoed	1
Ontwikkelen methodiek monitoring	1
Brochure Van Nieuwjaarsduik tot Zomercarnaval	1
Fac sheet voor erfgoedinstellingen	1
Project immaterieel erfgoed en musea	1
Lezing immaterieel erfgoed en musea	4
Fac sheet voor gemeenten	1
Animatiefilm voor jongeren	1
Project West-Kruiskade	1
Ethische code	1
Borgingsprojecten	8
Films	9
Ontwikkeling van masterclasses immaterieel erfgoed	1
Bijwonen capacity building op Curaçao	1
Notitie verkenning immaterieel erfgoed op Caribisch Nederland	1
7. PROJECTSUBSIDIE OVERIJSEL	
Vouchers	13
Contactdag Overijsselse tradities	1
Boek	1
Voorbereiding congres	1

BALANS

PER 31 DECEMBER 2016

BALANS PER 31 DECEMBER 2016

	2016		2015	
	EUR	EUR	EUR	EUR
ACTIVA				
Materiele vaste activa	-	-	-	-
Totale vaste activa		-		-
Vorderingen	22.585		45.574	
Geleerde rechtspersonen	-		14.060	
Liquide middelen	333.264		133.430	
Totale vlottende activa		355.849		193.064
TOTAAL ACTIVA		355.849		193.064
PASSIVA				
Algemene reserve (vrij besteedbaar)	4.621		2.399	
Bestemmingsfonds OCW	-		27.886-	
Totale Eigen Vermogen		4.621		25.487-
Schulden aan leveranciers	38.158		30.260	
Belastingen en premies sociale verzekeringen	24.973		8.714	
Geleerde rechtspersonen	14.197		-	
Onderhanden werk	210.856		150.157	
Overige schulden	63.044		29.420	
Totale Kortlopende schulden		351.228		218.551
TOTAAL PASSIVA		355.849		193.064

CATEGORIALE EXPLOITATIEREKENING

JAARREKENING 2016

CATEGORIALE EXPLOITATIEREKENING 2016

	2016	Begroting	2015
	EUR	EUR	EUR
Baten			
Directe opbrengsten			
<i>Publieksinkomsten totaal</i>	2.143	8.000	28.317
Publieksinkomsten buitenland	-		12.013
Publieksinkomsten binnenland totaal	2.143	8.000	16.304
- waarvan kaartverkoop	-		-
- waarvan overig	2.143	8.000	16.304
<i>Sponsorinkomsten</i>	-		8.400
<i>Overige inkomsten</i>	799		8.834
Totale opbrengsten	2.942	8.000	45.551
Structurele subsidie OCW	588.606	566.000	580.060
Overige (niet-gestructureerde) subsidies/bijdragen	400.782	533.000	315.593
Totale subsidies/bijdragen	989.388	1.099.000	895.653
TOTAAL BATEN	992.330	1.107.000	941.204
Lasten			
Salarissen	409.694	515.000	451.778
Huur	43.594	45.000	148.953
Afschrijvingen	-	-	4.761
Overige lasten	509.020	507.000	398.557
TOTALE LASTEN	962.308	1.067.000	1.004.049
Saldo uit Gewone Bedrijfsvoering	30.022	40.000	-62.845
Saldo rentebaten/-lasten	-	-	1
Saldo bijzondere baten/-lasten	86	-	13.183
EXPLOITATIERESULTAAT	30.108	40.000	-49.661

RESULTAATBESTEMMING

JAARREKENING 2016

RESULTAATBESTEMMING

	2016 EUR	Begroting EUR	2015 EUR
Exploitatieresultaat	30.108	40.000	-49.661
Mutatie bestemmingsfondsen			
Ontrekking/dotatie OCW fonds 2013-2016	-		14.873
Onttrekking/dotatie OCW fonds 2009-2012			-
Subtotaal mutatie bestemmingsfondsen	-	-	14.873
Exploitatieresultaat als basis voor bepalen 'niet bestede OCW subsidie'	30.108	40.000	-34.788
Dotatie/onttrekking bestemmingsfonds OCW	27.886		-32.237
Dotatie/onttrekking Algemene reserve	2.222		-2.551
Subtotaal dotaties bestemmingsfonds OCW, bestemmingsreserve en algemene reserve	30.108	-	-34.788
Totaal resultaatbestemming	-30.108	-40.000	49.661

TOELICHTING

JAARREKENING 2016

Algemeen

De waardering van activa en passiva en de bepaling van het resultaat vinden plaats op basis van historische kosten. Tenzij bij het desbetreffende balanshoofd anders wordt vermeld, worden de activa en passiva opgenomen tegen nominale waarde. De jaarrekening is opgesteld overeenkomstig het handboek verantwoording cultuursubsidies musea van het ministerie van OCW 2013 – 2016. De Stichting ontvangt van het Rijk een subsidie voor haar taken, via de beschikking van Stichting Het Nederlands Openluchtmuseum (verder: NOM). Baten en lasten worden toegerekend aan het jaar waarop ze betrekking hebben. Baten worden slechts opgenomen voor zover zij op balansdatum zijn gerealiseerd. Lasten die hun oorsprong vinden voor het einde van het verslagjaar, worden in acht genomen indien zij voor het opmaken van de jaarrekening bekend zijn geworden.

Statuten en bestuur

Met ingang van 1 januari 2013 is de statutaire naam voor Stichting VIE als volgt: Stichting voor Volkscultuur en Immaterieel Erfgoed (verder: VIE). De stichting heeft ten doel:

- het verspreiden van kennis over- en het bestuderen van volkscultuur en immaterieel erfgoed in heden en verleden;
- het bevorderen van onderzoek naar volkscultuur en immaterieel erfgoed;
- het stimuleren en onderzoeken van activiteiten alsmede het adviseren van overheden in Nederland en daarbuiten op het gebied van volkscultuur en immaterieel erfgoed in Nederland;
- het, als door Nederland aangewezen 'competent body' realiseren van de implementatie van het UNESCO-verdrag Immaterieel Erfgoed in de meest brede zin;
- en voorts al hetgeen met één en ander rechtstreeks of zijdelings verband houdt of daartoe bevorderlijk kan zijn, alles in de ruimste zin des woords.

VIE is statutair gevestigd in Utrecht en is ingeschreven in de Kamer van Koophandel onder registratienummer 41181027. Het bestuur bestaat uit de directeur van het NOM. Er zijn 6 leden in de Raad van Toezicht en er is één procuratiehouder, namelijk de directeur.

Grondslagen voor de waardering van activa en passiva en de resultaatbepaling

Voor zover niet anders vermeld is, worden activa en passiva opgenomen tegen nominale waarde.

Een actief wordt in de balans opgenomen wanneer het waarschijnlijk is dat de toekomstige economische voordelen naar de onderneming zullen toevloeien en de waarde daarvan betrouwbaar kan worden vastgesteld. Een verplichting wordt in de balans opgenomen wanneer het waarschijnlijk is dat de afwikkeling daarvan gepaard zal gaan met een uitstroom van middelen die economische voordelen in zich bergen en de omvang van het bedrag daarvan betrouwbaar kan worden vastgesteld.

Gebruik van schattingen en oordelen

De opstelling van de jaarrekening vereist dat de directie oordelen vormt en schattingen en veronderstellingen maakt die van invloed zijn op de toepassing van grondslagen en de gerapporteerde waarde van activa en verplichtingen, en van baten en lasten. De daadwerkelijke uitkomsten kunnen afwijken van deze schattingen.

De schattingen en onderliggende veronderstellingen worden voortdurend beoordeeld. Herzieningen van schattingen worden opgenomen in de periode waarin de schatting wordt herzien en in toekomstige perioden waarvoor de herziening gevolgen heeft.

Consolidatie van gelieerde rechtspersonen

Het NOM kwalificeert zich als een gelieerde rechtspersoon. In overeenstemming met de bepalingen in het handboek verantwoording cultuursubsidies musea van het ministerie van OCW wordt deze gelieerde rechtspersoon niet meegeconsolideerd.

Stichting De Oude Bijenkorf kwalificeert zich als een gelieerde rechtspersoon. In overeenstemming met de bepalingen in het Handboek verantwoording cultuursubsidies musea van het ministerie van OCW wordt deze gelieerde rechtspersoon niet meegeconsolideerd. In plaats daarvan wordt de jaarrekening van deze rechtspersoon verstrekt aan het ministerie.

Materiële vaste activa

De materiële vaste activa zijn gewaardeerd tegen verkrijgingsprijs. Hierop zijn afschrijvingen toegepast volgens de lineaire methode op basis van de verwachte economische levensduur. Het gehanteerde afschrijvingspercentage voor inventaris is 40% per jaar.

Bijzondere waardevermindering van materiële vaste activa

Voor materiële vaste activa wordt op iedere balansdatum beoordeeld of er aanwijzingen zijn dat deze activa onderhevig zijn aan bijzondere waarde verminderingen. Als dergelijke indicaties aanwezig zijn, wordt de realiseerbare waarde van het actief geschat. De realiseerbare waarde is de hoogste van de bedrijfswaarde en de opbrengstwaarde. Als het niet mogelijk is de realiseerbare waarde te bepalen voor een individueel actief, wordt de realiseerbare waarde bepaald van de kasstroom genererende eenheid waartoe het actief behoort.

Wanneer de boekwaarde van een actief of een kasstroom genererende eenheid hoger is dan de realiseerbare waarde, wordt een bijzonder waardeverminderingverlies verantwoord voor het verschil tussen de boekwaarde en de realiseerbare waarde.

Verder wordt op iedere balansdatum beoordeeld of er enige indicatie is dat een in eerdere jaren verantwoord bijzonder waardeverminderingverlies is verminderd. Als een dergelijke indicatie aanwezig is, wordt de realiseerbare waarde van het betreffende actief of kasstroom genererende eenheid geschat.

Terugneming van een eerder verantwoord bijzonder waardeverminderingverlies vindt alleen plaats als er sprake is van een wijziging van de gehanteerde schattingen bij het bepalen van de realiseerbare waarde sinds de verantwoording van het laatste bijzonder waardeverminderingverlies. In dat geval wordt de boekwaarde van het actief (of kasstroom genererende eenheid) opgehoogd tot de geschatte realiseerbare waarde, maar niet hoger dan de boekwaarde die bepaald zou zijn (na afschrijvingen) als in voorgaande jaren geen bijzonder waardeverminderingverlies voor het actief (of kasstroom genererende eenheid) zou zijn verantwoord.

Financiële instrumenten

Financiële instrumenten omvatten investeringen in aandelen en obligaties, handels- en overige vorderingen, geldmiddelen, leningen en overige financieringsverplichtingen, afgeleide financiële

instrumenten (derivaten), handelsschulden en overige te betalen posten. In de jaarrekening zijn de volgende categorieën financiële instrumenten opgenomen: vorderingen, geldmiddelen, kortlopende schulden en overige financiële verplichtingen. Er is geen sprake van in contracten besloten afgeleide financiële instrumenten en derivaten.

Financiële instrumenten worden bij de eerste opname verwerkt tegen reële waarde, waarbij (dis)agio en de direct toerekenbare transactiekosten in de eerste opname worden meegenomen. Indien echter financiële instrumenten bij de vervolgwaaardering worden gewaardeerd tegen reële waarde met verwerking van waardeveranderingen in de exploitatierekening, worden direct toerekenbare transactiekosten direct verwerkt in de exploitatierekening.

Na de eerste opname worden financiële instrumenten op de hierna beschreven manier gewaardeerd.

Eigen vermogen*Algemene reserve*

Het gedeelte van het eigen vermogen waartoe de daartoe bevoegde organen zonder belemmering door wettelijke of statutaire bepalingen kunnen beschikken voor het doel waarvoor de organisatie is opgericht.

Bestemmingsfonds OCW

OCW subsidie die nog niet is besteed aan de doeleinden waarvoor de subsidie is verstrekt dient opgenomen te worden in een bestemmingsfonds OCW.

Onderhanden projecten

Ontvangen projectsubsidies worden verantwoord onder Onderhanden Projecten. Naar rato van de voortgang en de gemaakte kosten voor het project worden de ontvangen subsidies als baten aan de exploitatie rekening toegerekend. Ook voor zover er sprake is van geormerkte bijdragen en subsidies van derden in relatie tot specifieke projecten wordt deze methode gehanteerd.

*Exploitatierekening***Opbrengstverantwoording**

De in de exploitatierekening begrepen baten zijn de opbrengst van in het boekjaar aan derden geleverde goederen en diensten alsmede de in het boekjaar toegekende subsidies. Deze baten worden onderverdeeld in directe opbrengsten en subsidies/bijdragen.

Directe opbrengsten

Onder de directe opbrengsten zijn alle inkomsten opgenomen die in relatie staan tot de kernactiviteiten van de stichting. Deze kunnen worden onderscheiden in de hierna opgenomen onderdelen.

- Publieksinkomsten zijn inkomsten die direct aan de publieksactiviteiten zijn gekoppeld, zoals abonnementen, losse verkoop, opbrengsten van deelnemers, verhuur van de collectie, bijdrage van partners en eventueel overige direct aan het publiek gerelateerde inkomsten. Alle publieksinkomsten betreffen publieksinkomsten in het binnenland. Het vormt geheel de post publieksinkomsten overig.
- Sponsorinkomsten betreffen alle inkomsten uit sponsoring door ondernemingen. Sponsoring wordt gedefinieerd als de overeenkomst tussen een onderneming (de sponsor) die geld of een dienst levert aan een culturele instelling of een organisator van een cultureel evenement (de gesponsorde), die communicatiemogelijkheden levert.
- Overige inkomsten die een directe relatie hebben met de kernactiviteiten en niet onder publiek- en sponsorinkomsten vallen, zoals schenkingen van personeel en bestuur.

Subsidies/bijdragen

Hieronder zijn gestructureerde en niet-gestructureerde subsidies en bijdragen opgenomen.

Pensioenen

Uitgangspunt is dat de in de verslagperiode te verwerken pensioenlast gelijk is aan de over die periode aan het pensioenfonds verschuldigde pensioenpremies. Voor zover de verschuldigde premies op balansdatum nog niet zijn voldaan, wordt hiervoor een verplichting opgenomen. Als de op balansdatum reeds betaalde premies de verschuldigde premies overtreffen, wordt een overlopende actiefpost opgenomen voor zover sprake zal zijn van terugbetaling door het fonds of van verrekening met in de toekomst verschuldigde premies.

Verder wordt op balansdatum een voorziening opgenomen voor bestaande additionele verplichtingen ten opzichte van het fonds en de werknemers, indien het waarschijnlijk is dat voor de afwikkeling van die verplichtingen een uitstroom van middelen zal plaatsvinden en de omvang van de verplichtingen betrouwbaar kan worden geschat. Het al dan niet bestaan van additionele verplichtingen wordt beoordeeld aan de hand van de uitvoeringsovereenkomst met het fonds, de pensioenovereenkomst met de werknemers en andere (expliciete of impliciete) toezeggingen aan de werknemers. De voorziening wordt gewaardeerd tegen de beste schatting van de contante waarde van de bedragen die noodzakelijk zijn om de verplichtingen op balansdatum af te wikkelen.

Voor een op balansdatum bestaand overschot bij het pensioenfonds wordt een vordering opgenomen als de onderneming de beschikkingsmacht heeft over dit overschot, het waarschijnlijk is dat het overschot naar de onderneming zal toevloeien en de vordering betrouwbaar kan worden vastgesteld.

Wet normering topfunctionarissen

Voor de uitvoering van de Wet normering bezoldiging topfunctionarissen in de (semi) publieke sector (WNT) heeft de instelling zich gehouden aan de Beleidsregel toepassing WNT en deze als normenkader bij het opmaken van deze jaarrekening gehanteerd.

TOELICHTING BALANS PER 31 DECEMBER 2016

VASTE ACTIVA

Materiele vaste activa

	2016	2015
	EUR	EUR
Stand per 1 januari	-	4.761
Investerings	-	-
Desinvesteringen	-	-4.653
Afschrijvingen	-	-4.761
Afschrijvingen desinvesteringen	-	4.653
Boekwaarde per 31 december	-	-
	<hr/>	<hr/>
Cumulatieve aanschafwaarde	44.920	44.920
Cumulatieve afschrijvingswaarde	-44.920	-44.920
Boekwaarde per 31 december	-	-
	<hr/>	<hr/>

In 2016 hebben er geen investeringen plaats gevonden.

VLOTTENDE ACTIVA

Vorderingen

	2016	2015
	EUR	EUR
Overige vorderingen en overlopende activa	22.585	45.574
	<hr/>	<hr/>

Een nadere uitsplitsing van de vorderingen is hieronder opgenomen. Alle vorderingen hebben een looptijd korter dan een jaar.

Overige vorderingen en overlopende activa

	2016	2015
	EUR	EUR
Debiteuren	84	-
Vooruitbetaalde bedragen	13.126	36.199
Nog te ontvangen posten	9.375	9.375
	22.585	45.574
	<hr/>	<hr/>

Vorderingen op gelieerde rechtspersonen

	2016	2015
	EUR	EUR
RC stichting Openluchtmuseum	-	14.060

Liquide middelen

	2016	2015
	EUR	EUR
ING bank, zakelijke girorekening	-	11.846
ING bank, zakelijke rekening	333.264	121.584
	333.264	133.430

De liquide middelen staan ter vrije beschikking van de Stichting.

EIGEN VERMOGEN

Het resultaat over boekjaar 2016 is EUR 30.108. Dit is conform de regels van het handboek OCW gedoteerd aan het bestemmingsfonds OCW en de Algemene Reserve

Algemene reserve (vrij besteedbaar)

	2016	2015
	EUR	EUR
Stand per 1 januari	2.399	4.950
Uit resultaatbestemming	2.222	-2.551
Stand per 31 december	4.621	2.399

Bestemmingsfonds OCW

In het handboek musea 2013-2016 is bepaald dat het bestemmingsfonds OCW blijft bestaan. Het VIE heeft besloten om de bestemmingsfondsen te handhaven betreffende niet bestede gelden uit het verleden en verstrekt door OCW. Dit betreft de bestemmingsfondsen OCW 2013-2016 en OCW 2009-2012. Deze zijn beide opgenomen in het bestemmingsfonds OCW maar zullen elk afzonderlijk zichtbaar blijven.

	2016	2015
	EUR	EUR
Bestemmingsfonds OCW	-	-27.886

Bestemmingsfonds OCW 2013-2016

	2016	2015
	EUR	EUR
Stand per 1 januari	-27.886	4.351
Uit resultaatbestemming	27.886	-32.237
Besteding	-	-
Stand per 31 december	-	-27.886

Bestemmingsfonds OCW 2009-2012

	2016	2015
	EUR	EUR
Stand per 1 januari	-	14.873
Uit resultaatbestemming	-	-
Besteding	-	-14.873
Stand per 31 december	-	-

De beschikbare gelden in het bestemmingsfonds OCW 2009-2012 zijn in 2015 aangewend voor de integratie van het VIE met het NOM

Resultaatbestemming

Het bestemmingsfonds OCW wordt gevormd door de exploitatieresultaten die VIE in deze beleidsperiode maakt. Conform voorgaande jaren wordt op basis van de verhouding van de subsidie van het ministerie van OCW ten opzichte van de totale baten (rekening houdend met overige subsidies en bijdragen), het resultaat toegewezen aan een bestemmingsfonds OCW en de Algemene Reserve. Op basis van de hierboven genoemde verhouding is in 2016 93% van het exploitatieresultaat gedoteerd aan het fonds.

Eigen inkomsten

directe opbrengsten	2.942	45.551
overige subsidies publiek	70.286	23.464
overige subsidies privaat	-	-
	73.228	69.015

Subsidie

Subsidie OCW basis	588.606	580.060
Subsidie OCW projecten	330.496	292.129
	919.102	872.189

Totale baten	992.330	941.204
--------------	----------------	---------

Aandeel OCW	93%	93%
Aandeel VIE	7%	7%

KORTLOPENDE SCHULDEN

Belastingen en sociale verzekeringen

	2016	2015
	EUR	EUR
Loonheffing	18.846	8.918
Pensioen	6.127	-204
	24.973	8.714

Gelieerde rechtspersonen

	2016	2015
	EUR	EUR
RC stichting Openluchtmuseum	14.197	-
	14.197	-

Onderhanden werk

	2016	2015
	EUR	EUR
Nationale Inventaris 2015-2016	43.356	49.871
Project Caraïbisch gebied	120.000	30.000
Provincie Overijssel	47.500	70.286
	210.856	150.157

Nationale Inventaris 2015-2016

	2016	2015
	EUR	EUR
Stand per 1 januari	49.871	-
Toegekende bedragen	300.000	300.000
Bestedingen	-306.515	-250.129
Per saldo	-6.515	49.871
Stand per 31 december	443.356	49.871

In 2015 heeft het ministerie van OCW een bedrag van EUR 600.000 toegekend voor de activiteiten rondom de Nationale Inventaris Immaterieel Erfgoed in Nederland voor de jaren 2015 en 2016. In 2016 is hiervan EUR 300.000 uitgekeerd en is er EUR 306.515 besteed aan de activiteiten. Het ministerie van OCW heeft goedgekeurd om het restant van de projectsubsidie (EUR 43.356) te besteden in 2017.

Project Caribisch Nederland en Caribische landen

	2016	2015
	EUR	EUR
Stand per 1 januari 2016	30.000	-
Toegekende bedragen	90.000	30.000
Bestedingen	-	-
Per saldo	90.000	30.000
Stand per 31 december 2016	120.000	30.000

In 2015 heeft het ministerie van OCW extra middelen ter beschikking gesteld voor werkzaamheden ter ondersteuning van het inventariseren en borgen van immaterieel erfgoed in Caribisch Nederland (Bonaire, Sint Eustatius, Saba) en de Caribische landen (Curaçao, Aruba en Sint Maarten). In totaal is er EUR 120.000 ter beschikking gesteld waarvan de eerste tranche van EUR 30.000 in 2015 en de overige EUR 90.000 euro in 2016. Met goedkeuring van het ministerie van OCW worden de activiteiten uitgevoerd in 2017.

Provincie Overijssel, voucher Overijsselse tradities

	2016	2015
	EUR	EUR
Stand per 1 januari 2016	70.286	84.475
Toegekende bedragen	47.500	9.275
Bestedingen	-70.286	-23.464
Per saldo	-22.786	-14.189
Stand per 31 december 2016	47.500	70.286

In 2014 is er door de Provincie Overijssel een subsidie toegekend voor het project 'Overijsselse traditie op de Nationale Inventarisatie Immaterieel Cultureel Erfgoed in Nederland'. De totale subsidie bedraagt EUR 93.750 waarvan een voorschot van EUR 84.475 in 2014 is uitgekeerd. In 2015 is het resterende bedrag van die subsidie (EUR 9.275) als nog te ontvangen meegenomen in de jaarrekening. Het project wordt uitgevoerd in 2015 en 2016. In 2017 kan bij het indienen van de eindafrekening het resterende bedrag van de subsidie aangevraagd worden. In 2016 is EUR 70.286 besteed aan project Overijssel. In 2016 is een nieuwe overeenkomst afgesloten voor 2017 voor een bedrag van EUR 105.500, hiervan is in 2016 reeds EUR 47.500 ontvangen.

Overige schulden

	2016	2015
	EUR	EUR
Nettolonen	2.414	5.750
Nog te betalen vakantiegeld	9.727	13.990
Nog te betalen schulden	50.903	9.680
	63.044	29.420

NIET IN DE BALANS OPGENOMEN RECHTEN EN VERPLICHTINGEN

Algemeen

Vanaf 2017 heeft het VIE een naamswijziging ondergaan en zal het verder gaan onder de naam Kennisinstituut Immaterieel Erfgoed Nederland (verder: KIEN). Vanaf 2017 zal er een verdere integratie met het NOM gaan plaatsvinden. KIEN blijft bestaan maar de medewerkers van het KIEN zullen in dienst treden van het NOM en integraal onderdeel gaan uitmaken van het NOM. Verdere integratie van activiteiten en werkzaamheden tussen NOM en KIEN zullen vanaf 2017 gaan plaatsvinden.

Rechten

Subsidietoekenning

Door het ministerie van OCW is voor de periode 2013-2016 geen zelfstandige subsidie beschikking afgegeven. Het NOM ontving een subsidiebeschikking waarin de activiteiten voor het VIE zijn opgenomen. Middels een overeenkomst met NOM worden de gelden ten behoeve van VIE uitsluitend aangewend voor het werk van het VIE.

Het ministerie heeft het werkplan 2013-2016 van het VIE goedgekeurd. In dit werkplan wordt uitgegaan van EUR 557.000 aan subsidie. Het NOM heeft in 2016 EUR 588.606 aan het VIE ter beschikking gesteld. Hierbij is rekening gehouden met loon- en prijsindexatie.

Voor 2016 resteert eenzelfde subsidiebedrag (exclusief loon/prijsindexatie). Naast de basissubsidie ontving het museum EUR 330.496 voor de activiteiten van het VIE m.b.t. de Nationale Inventaris Immaterieel Cultureel erfgoed en invulling Unesco taken. Ook dit bedrag is direct aan het VIE ter beschikking gesteld.

Voor de periode 2017-2020 heeft het NOM een subsidieaanvraag ingediend en toegewezen gekregen waar het VIE een onderdeel van uitmaakt. Voor het VIE is een bedrag van EUR 802.000 per jaar toegewezen. Voor de gehele beleidsperiode is dit EUR 3.210.000.

Verplichtingen

Verplichting voor Vennootschapsbelasting

De Stichting is met terugwerkende kracht tot 1 januari 2012 formeel belastingplichtig. In 2016 het Nederlands openluchtmuseum samen met haar belastingadviseur overleg gevoerd met de belastingdienst. In dit overleg is bevestigd dat de stichting VPB plichtig is maar dat samen met de belastingdienst gekeken wordt per wanneer, op welke activiteiten en met welke toerekening en waardering van fiscaal belastbare baten en lasten hier invulling aangegeven wordt. In het 1e kwartaal van 2017 komt hier meer duidelijkheid over.

TOELICHTING CATEGORIALE EXPLOITATIEREKENING 2016

DIRECTE OPBRENGSTEN

	2016 EUR	Begroting EUR	2015 EUR
Publieksinkomsten buitenland			
Vergoedingen UNESCO m.b.t. Evaluation Body	-	-	12.013
	-	-	12.013
Publieksinkomsten binnenland			
Abonnementen	-		5.882
Losse Verkoop	61		3.135
Deelnemers	2.077		6.580
Overige	5		707
	2.143	8.000	16.304
Sponsorinkomsten			
Open Monumentendag	-	-	8.400
	-	-	8.400
Overige inkomsten			
Artikelen en tentoonstelling	799		
Opheffing Stichting		-	8.834
	799	-	8.834
Totaal Directe Opbrengsten	2.942	8.000	45.551

SUBSIDIES/BIJDRAGEN

Structurele subsidie OCW			
	2016 EUR	Begroting EUR	2015 EUR
Ministerie van OCW, via NOM	588.606	566.000	580.060
	588.606	566.000	580.060
Overige (niet-gestructureerde) subsidie/bijdragen			
	2016 EUR	Begroting EUR	2015 EUR
Overige subsidies/bijdragen uit publieke middelen	400.782	533.000	315.593
	400.782	533.000	315.593

Overige subsidies/bijdragen uit publieke middelen

	2016	Begroting	2015
	EUR	EUR	EUR
<i>Subsidies rechtstreeks van het Rijk</i>			
Ministerie OCW, Nationale Inventaris	306.515	344.000	250.129
Ministerie OCW, Caribisch gebied	-	120.000	-
Ministerie OCW, UNESCO	23.981	-	42.000
	330.496	464.000	292.129
<i>Overige subsidies en bijdragen uit publieke middelen</i>			
Provincie Overijssel, voucher Overijsselse tradities	70.286	69.000	23.464
	70.286	69.000	23.464
Totaal overige subsidies/bijdragen uit publieke middelen	400.782	533.000	315.593

Lasten**Salarislasten**

	2016	Begroting	2015
	EUR	EUR	EUR
Lonen en salarissen	303.614	330.000	335.213
Reiskosten woon/werk	9.535	25.000	16.530
Pensioenlasten	35.078	30.000	28.749
Sociale lasten	42.739	41.000	39.791
Inhuur personeel	18.728	6.000	31.495
	409.694	432.000	451.778

Gemiddeld aantal werknemers

Stichting VIE heeft in 2016 gemiddeld 7 werknemers in dienst gehad (2015: 10).

Huurlasten

Betreft hier de huurlasten die betaald zijn voor het kantoorpand in Culemborg. Per 28 februari 2017 is deze huurovereenkomst opgezegd.

Beheerslasten

	2016	Begroting	2015
	EUR	EUR	EUR
Personeelslasten	1.683	-	3.432
Huisvestingslasten	-	-	-1.047
Kantoor & administratiekosten	73.382	50.000	82.030
Exploitatiekosten	432.309	457.000	312.441
Overige kosten	1.646	-	1.701
	509.020	507.000	398.557

Huisvestingskosten

	2016	Begroting	2015
	EUR	EUR	EUR
Onderhoud	-	-	-6.908
Overig	-	-	5.861
	-	-	-1.047

Kantoor & administratiekosten

	2016	Begroting	2015
	EUR	EUR	EUR
Kantoor	11.909	16.000	17.553
Drukwerk	13.937	7.000	7.553
Telefonie	3.885	5.000	5.319
Salarisadministratie	-	1.000	440
Accountant	14.807	13.000	20.691
Extern advies	20.224	-	21.666
Verzekeringen	8.620	8.000	8.808
	73.382	50.000	82.030

De kosten voor extern advies betreffen kosten voor een nieuw logo en naam voor VIE.

Exploitatiekosten activiteiten

	2016	Begroting	2015
	EUR	EUR	EUR
Honoraria en vergoedingen	126.473	157.000	87.750
Reiskosten activiteiten	12.044	65.000	7.333
Locatievergoedingen	25.249	104.000	35.181
Materiaal (drukwerk etc.)	183.773	72.000	97.422
Digitale media & beeld materiaal	43.988	57.000	49.902
Organisatie en onderzoek	40.782	2.000	34.853
	432.309	457.000	312.441

Projectsubsidie Nationale Inventaris 2016-2016

	2016	Begroting	2015
	EUR	EUR	EUR
Baten			
Subsidie	300.000	344.000	300.000
Onderhanden projecten	6.515	-	-
Totaal baten	306.515	344.000	300.000
Lasten			
Personeel	103.786	141.000	120.145
Materieel	202.729	203.000	129.984
Totaal lasten	306.515	344.000	250.129
Resultaat	-	-	49.871

De projectsubsidie is voor 2 jaar toegekend voor het verrichten van activiteiten voor de Nationale Inventaris in Nederland. Er is nu nog EUR 43.356 budget over welke in 2017 aan de Nationale Inventaris zal worden besteed.

Projectsubsidie Caribisch Nederland en Caribische landen

	2016	Begroting	2015
	EUR	EUR	EUR
Baten			
Subsidie	90.000	120.000	30.000
Onderhanden projecten	-	-	-
Totaal baten	90.000	120.000	30.000
Lasten			
Personeel	-	81.600	-
Materieel	-	38.400	-
Totaal lasten	-	120.000	-
Resultaat	90.000	-	30.000

Het toegekende bedrag wordt verantwoord op de balans onder onderhanden werk. De activiteiten voor deze subsidie zullen vanaf 2017 plaatsvinden.

Projectsubsidie Provincie Overijssel

	2016	Begroting	2015
	EUR	EUR	EUR
Baten			
Subsidie	47.500	69.000	9.275
Onderhanden projecten	47.500	-	-
Totaal baten	117.786	69.000	9.275
Lasten			
Personeel	3.388	-	-
Materieel	66.898	69.000	23.464
Totaal lasten	70.286	69.000	23.464
Resultaat	-22.786	-	14.189

De activiteiten die gepaard gaan met de toegekende subsidie voor 2015 en 2016 zijn afgerond. In 2016 is er een verlenging van het project afgesproken met de provincie. Hiervoor is EUR 105.500 ter beschikking gesteld waarvan reeds EUR 47.500 is uitbetaald. Dit bedrag wordt op de balans verantwoord onder onderhanden werk.

BEZOLDIGING DIRECTEUR, BESTUURDER EN TOEZICHTHOUDERS

Per 1 januari 2013 is de Wet normering bezoldiging topfunctionarissen publieke en semipublieke sector (WNT) ingegaan. Deze verantwoording is opgesteld op basis van de volgende op VIE van toepassing zijnde regelgeving: het algemene WNT-maximum.

Het bezoldigingsmaximum in 2016 voor VIE is € 179.000. Dit geldt naar rato van de duur en/of omvang van het dienstverband.

1. Bezoldiging topfunctionarissen

NAAM	H.T.L.C STROUKEN
Functie	Directeur
<i>Dienstverband omvang</i>	
Aard (bepaald, onbepaald, contract, beëindigd)	onbepaald
Uren (voltijds werkweek)	36
Periode in 2016 (maanden)	12
Beloning	84.621
Belastbare vaste- en variabele onkostenvergoedingen	-
Beloningen betaalbaar op termijn	10.008
Totaal bezoldiging 2016	94.629

Individueel WNT-maximum 2016: 179.000

Gegevens 2015

Totaal bezoldiging 2015: 91.337

Individueel WNT-maximum 2015: 178.000

De bestuurder ontvangt geen beloning van het VIE en de bezoldiging van de toezichthouders bedraagt nihil.

2. Overige rapportageverplichtingen op grond van de WNT

Naast de hierboven vermelde topfunctionarissen zijn er geen overige functionarissen met dienstbetrekking die in 2016 een bezoldiging boven het individuele WNT-maximum hebben ontvangen. Er zijn in 2016 geen ontslaguitkeringen betaald aan overige functionarissen die op grond van de WNT dienen te worden vermeld, of die in eerdere jaren op grond van de WOPT of de WNT vermeld zijn of hadden moeten worden.

Arnhem, 23 maart 2017

Dr. Willem Bijleveld
bestuurder

OVERIGE GEGEVENS

JAARREKENING 2016

1. Statutaire regeling betreffende de bestemming van het saldo van baten en lasten

In artikel 2 lid 1 van de statuten is opgenomen dat de stichting geen winst beoogd. Er is geen artikel opgenomen betreffende een bestemming van een saldo van baten en lasten.

2. Controleverklaring

De controleverklaring van de onafhankelijke accountant is opgenomen op de volgende pagina.

CONTROLEVERKLARING 2016

JAARREKENING 2016

CONTROLEVERKLARING VAN DE ONAFHANKELIJKE ACCOUNTANT

Aan: de Raad van Toezicht van Stichting voor
Volkscultuur en Immaterieel Erfgoed

A. Verklaring over de jaarrekening 2016 Ons oordeel

Wij hebben de jaarrekening 2016 van Stichting
voor Volkscultuur en Immaterieel Erfgoed te
Utrecht gecontroleerd.

Naar ons oordeel geeft de jaarrekening een
getrouw beeld van de grootte en de samenstelling
van het vermogen van Stichting voor Volkscultuur
en Immaterieel Erfgoed per 31 december
2016 en van het exploitatieresultaat over
2016 in overeenstemming met het Handboek
Verantwoording Cultuursubsidies Instellingen 2013
- 2016 en de bepalingen van en krachtens de Wet
normering bezoldiging topfunctionarissen publieke
en semipublieke sector (WNT).

Voort zijn wij van oordeel dat de in de jaarrekening
verantwoorde baten, lasten en balansmutaties
over 2016 voldoen aan de eisen van financiële
rechtmatigheid. Dit houdt in dat deze bedragen in
overeenstemming zijn met de in de relevante wet-
ten en regelgeving opgenomen bedragen, zoals die in
de subsidiebeschikking en het Controleprotocol
Cultuursubsidies Instellingen 2013 - 2016 zijn
vermeld.

De jaarrekening bestaat uit:

1. de balans per 31 december 2016;
2. Categoriele exploitatierekening 2016; en
3. de toelichting met een overzicht van de gehanteerde grondslagen voor financiële verslaggeving en andere toelichtingen.

De basis voor ons oordeel

Wij hebben onze controle uitgevoerd volgens
het Nederlands recht, waaronder ook de
Nederlandse controlestandaarden vallen.
Onze verantwoordelijkheden op grond
hiervan zijn beschreven in de sectie 'Onze
verantwoordelijkheden voor de controle van de
jaarrekening'.

Wij zijn onafhankelijk van Stichting voor
Volkscultuur en Immaterieel Erfgoed zoals vereist
in de Verordening inzake de onafhankelijkheid
van accountants bij assuranceopdrachten
(ViO) en andere voor de opdracht relevante
onafhankelijkheidsregels in Nederland. Verder
hebben wij voldaan aan de Verordening gedrags-
en beroepsregels accountants (VGBA).

Wij vinden dat de door ons verkregen controle-
informatie voldoende en geschikt is als basis voor
ons oordeel.

B. Verklaring over de in de jaarrekening opgenomen andere informatie

Naast de jaarrekening en onze controleverklaring
daarbij, omvat het rapport andere informatie, die
bestaat uit:

- het bestuursverslag;
- de prestaties 2016;
- overige gegevens; en
- bijlage activiteitenverslag

Op grond van onderstaande werkzaamheden zijn
wij van mening dat de andere informatie:

- met de jaarrekening verenigbaar is en geen
materiële afwijkingen bevat;
- alle informatie bevat die op grond van Hand-
boek Verantwoording Cultuursubsidies Instellingen
2013 - 2016 artikel 1.3.2 vereist is.

Wij hebben de andere informatie gelezen en
hebben op basis van onze kennis en ons begrip,
verkregen vanuit de controle of anderszins,
overwogen of de andere informatie materiële
afwijkingen bevat.

Met onze werkzaamheden hebben wij voldaan
aan de vereisten in Handboek Verantwoording
Cultuursubsidies Instellingen 2013 - 2016
en de Nederlandse Standaard 720. Deze
werkzaamheden hebben niet dezelfde diepgang
als onze controlewerkzaamheden bij de
jaarrekening.

Het bestuur is verantwoordelijk voor het
opstellen van de andere informatie waaronder
het bestuursverslag en de overige gegevens in
overeenstemming met Handboek Verantwoording
Cultuursubsidies Instellingen 2013 - 2016 en de

bepalingen van en krachtens de Wet normering bezoldiging topfunctionarissen publieke en semipublieke sector (WNT).

C. Beschrijving van verantwoordelijkheden met betrekking tot de jaarrekening

Verantwoordelijkheden van het bestuur en de Raad van Toezicht voor de jaarrekening

Het bestuur is verantwoordelijk voor het opmaken en getrouw weergeven van de jaarrekening in overeenstemming met Handboek Verantwoording Cultuursubsidies Instellingen en de bepalingen van en krachtens de Wet normering bezoldiging topfunctionarissen publieke en semipublieke sector (WNT). Het bestuur is tevens verantwoordelijk voor de financiële rechtmatigheid van de in de jaarrekening verantwoorde baten, lasten en balansmutaties. Dit houdt in dat deze bedragen in overeenstemming dienen te zijn met de in de relevante wet- en regelgeving opgenomen bepalingen. Het bestuur is tenslotte verantwoordelijk voor een zodanige interne beheersing die het bestuur noodzakelijk acht om het opmaken van de jaarrekening mogelijk te maken zonder afwijkingen van materieel belang als gevolg van fouten of fraude.

Bij het opmaken van de jaarrekening moet het bestuur afwegen of de stichting in staat is om haar werkzaamheden in continuïteit voort te zetten. Op grond van genoemd verslaggevingsstelsel moet het bestuur de jaarrekening opmaken op basis van de continuïteitsveronderstelling, tenzij het bestuur het voornemen heeft om de stichting te liquideren of de bedrijfsactiviteiten te beëindigen of als beëindiging het enige realistische alternatief is.

Het bestuur moet gebeurtenissen en omstandigheden waardoor gerede twijfel zou kunnen bestaan of de stichting haar bedrijfsactiviteiten in continuïteit kan voortzetten, toelichten in de jaarrekening.

De Raad van Toezicht is verantwoordelijk voor het uitoefenen van toezicht op het proces van financiële verslaggeving van de stichting.

Onze verantwoordelijkheden voor de controle van de jaarrekening

Onze verantwoordelijkheid is het zodanig plannen en uitvoeren van een controleopdracht dat wij daarmee voldoende en geschikte controle-informatie verkrijgen voor het door ons af te geven oordeel.

Onze controle is uitgevoerd met een hoge mate maar geen absolute mate van zekerheid waardoor het mogelijk is dat wij tijdens onze controle niet alle materiële fouten en fraude ontdekken.

Afwijkingen kunnen ontstaan als gevolg van fraude of fouten en zijn materieel indien redelijkerwijs kan worden verwacht dat deze, afzonderlijk of gezamenlijk, van invloed kunnen zijn op de economische beslissingen die gebruikers op basis van deze jaarrekening nemen. De materialiteit beïnvloedt de aard, timing en omvang van onze controlewerkzaamheden en de evaluatie van het effect van onderkende afwijkingen op ons oordeel.

Wij hebben deze accountantscontrole professioneel kritisch uitgevoerd en hebben waar relevant professionele oordeelsvorming toegepast in overeenstemming met de Nederlandse controlestandaarden en het Controleprotocol Cultuursubsidies Instellingen en het Controleprotocol WNT, ethische voorschriften en de onafhankelijkheidseisen. Onze controle bestond onder andere uit:

- het identificeren en inschatten van de risico's dat de jaarrekening afwijkingen van materieel belang bevat als gevolg van fouten of fraude, het in reactie op deze risico's bepalen en uitvoeren van controlewerkzaamheden en het verkrijgen van controleinformatie die voldoende en geschikt is als basis voor ons oordeel. Bij fraude is het risico dat een afwijking van materieel belang niet ontdekt wordt groter dan bij fouten. Bij fraude kan sprake zijn van samenspanning, valsheid in geschrifte, het opzettelijk nalaten transacties vast te leggen, het opzettelijk verkeerd voorstellen van zaken of het doorbreken van de interne beheersing;
- het verkrijgen van inzicht in de interne beheersing die relevant is voor de controle met als doel controlewerkzaamheden te selecteren die passend zijn in de omstandigheden. Deze werkzaamheden hebben niet als doel om een oordeel uit te spreken over de effectiviteit van de interne beheersing van de stichting;
- het evalueren van de geschiktheid van de gebruikte grondslagen voor financiële verslaggeving en het evalueren van de redelijkheid van schattingen door het bestuur en de toelichtingen die daarover in de jaarrekening staan;
- het vaststellen dat de door het bestuur gehanteerde continuïteitsveronderstelling aanvaardbaar is. Tevens het op basis van de verkregen controle-informatie vaststellen of er gebeurtenissen en omstandigheden zijn waardoor gerede

twijfel zou kunnen bestaan of de stichting haar bedrijfsactiviteiten in continuïteit kan voortzetten. Als wij concluderen dat er een onzekerheid van materieel belang bestaat, zijn wij verplicht om aandacht in onze controleverklaring te vestigen op de relevante gerelateerde toelichtingen in de jaarrekening. Als de toelichtingen inadequaat zijn, moeten wij onze verklaring aanpassen. Onze conclusies zijn gebaseerd op de controle-informatie die verkregen is tot de datum van onze controleverklaring. Toekomstige gebeurtenissen of omstandigheden kunnen er echter toe leiden dat een onderneming haar continuïteit niet langer kan handhaven;

- het evalueren van de presentatie, structuur en inhoud van de jaarrekening en de daarin opgenomen toelichtingen; en
- het evalueren of de jaarrekening een getrouw beeld geeft van de onderliggende transacties en gebeurtenissen.

Wij communiceren met de Raad van Toezicht onder andere over de geplande reikwijdte en timing van de controle en over de significante bevindingen die uit onze controle naar voren zijn gekomen, waaronder eventuele significante tekortkomingen in de interne beheersing.

Nijmegen, 23 maart 2017

Baker Tilly Berk N.V.

Was getekend
M. Huisman RA

BIJLAGE

ACTIVITEITENVERSLAG

1. KERNTAAK KENNISONTWIKKELING

In artikel 13 van de conventietekst wordt landen gevraagd wetenschappelijk, technisch en artistiek onderzoek te doen, alsmede onderzoeksmethodieken te bevorderen met het oog op de doeltreffende bescherming van immaterieel cultureel erfgoed. Ook het ministerie van OCW hecht veel waarde aan een onafhankelijke kennisontwikkeling (zie *Randvoorwaarden topinstituut immaterieel erfgoed en volkscultuur* en het advies van de Raad voor Cultuur *Slagen in Cultuur*).

Immaterieel erfgoed is nog een betrekkelijk nieuw vakgebied met een specifieke, van onderop gerichte benaderingswijze waarin de gemeenschappen centraal staan. Kennis is iets dat niet alleen in nationale, maar ook in internationale samenwerking wordt ontwikkeld en altijd vertaald dient te worden naar de praktijk van de erfgoedzorg. Het Kenniscentrum Immaterieel Erfgoed Nederland (KIEN) werkt daarom intensief samen met de collega's van verwante instellingen in binnen- en buitenland. Aandachtspunt voor de komende jaren is het proces van culturele transmissie in een veranderende, cultureel dynamische omgeving, in het spanningsveld tussen traditie en vernieuwing. Hoe gaat het proces van het zich eigen maken van tradities in zijn werk, wat voor factoren spelen daarin een rol? Hoe kun je daar bij borgingstechnieken rekening mee houden?

Structureel is het streven om minimaal één actueel thema per jaar op de agenda te zetten. In 2016 was het thema 'controversieel erfgoed'. Dit thema was niet alleen gekozen vanwege de discussie over Zwarte Piet, maar ook in verband met thema's als dieren, vuren, ontgroening, voedsel en vuurwerk waar instellingen als KIEN mee te maken hebben. Daarnaast bleef diversiteit een belangrijk aandachtspunt.

KIEN wordt bijgestaan door een wetenschappelijke commissie met vertegenwoordigers van het Meertens Instituut, de Universiteit Utrecht en de Reinwardt Academie.

Fellowship

Om de kennisontwikkeling met betrekking tot immaterieel erfgoed meer focus en onderbouwing te geven, waren er gedurende het hele jaar gesprekken met de Universiteit Utrecht ten behoeve van het schrijven van een onderzoeksplan. In december resulteerde dit in het ondertekenen van een overeenkomst voor een Research Fellowship Intangible Heritage Studies, ingaande 1 januari 2017, voor een periode van vijf jaar en voor twee dagen in de week. De functie wordt ingenomen door de wetenschappelijk beleidsmedewerker van KIEN, die zijn werk gaat combineren met dat voor de sector kennisontwikkeling van KIEN. Als Fellow gaat hij werken aan de verdere uitbouw van de kennisagenda immaterieel erfgoed.

Expertbijeenkomsten controversieel erfgoed

KIEN zet onderwerpen op de agenda die nadere reflectie of onderzoek behoeven. In 2016 was het thema controversieel erfgoed. Dat immaterieel erfgoed soms schuurt, hoort bij tradities. Hoe moet je daar als overheid of als erfgoedinstelling mee omgaan? Op 15 juni organiseerde KIEN een expertbijeenkomst van het kennisplatform over dit thema, in Culemborg. Hiervoor waren mensen van de overheid (Nationale UNESCO Commissie, de ministeries van OCW en van SZW), de erfgoedsector (Zuiderzeemuseum, Nederlands Openluchtmuseum, Museum Rotterdam, Museum Catharijneconvent en Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed) en de wetenschap (Meertens Instituut, Universiteit Utrecht en Vrije Universiteit Amsterdam) uitgenodigd. Ook de Vlaamse collega's deden mee aan de discussie (tapis plein, Centrum voor Agrarische Geschiedenis, FARO en Vrije Universiteit Brussel).

Het verslag van de discussie is opgenomen in *Immaterieel Erfgoed digitaal*, nummer 4 (2016).

Een week later, op 21 juni, participeerde KIEN in een kennisbijeenkomst over Zwarte Piet, georganiseerd door Yvonne Donders (hoogleraar Internationale Mensenrechten en Culturele Diversiteit aan de Universiteit van Amsterdam).

Het verslag is opgenomen in *Immaterieel Erfgoed digitaal*, nummer 4 (2016).

Wetenschappelijk boek en congressen over culturele diversiteit

Diversiteit is een thema dat al meerdere jaren op de agenda staat van KIEN. Het is de ambitie om op de Nationale Inventaris Immaterieel Cultureel Erfgoed in Nederland ook de nieuwe stedelijke groepsstructuren uit de Randstad een plek te geven. Zie ook: project uitbreiding Nationale Inventaris Immaterieel Cultureel Erfgoed in Nederland.

De theorievorming over diversiteit is inmiddels ingehaald door het nieuwe concept van 'superdiversiteit'. Superdiversiteit is niet simpelweg een overtreffende trap van diversiteit. Het is een geheel nieuwe maatschappelijke realiteit, waarin niemand meer een meerderheidspositie heeft en alle bevolkingsgroepen kleine minderheden zijn geworden die met elkaar moeten samenleven. Dit heeft gevolgen voor het cultuur- en erfgoedbeleid, waarin cultuur niet langer een gegeven is van vroeger – wat mensen voor het nageslacht willen bewaren – maar veeleer een proces van gezamenlijke co-creatie vanuit een mix van culturen. Hoe moet je als immaterieel erfgoedprofessional omgaan met de nieuwe realiteit van superdiversiteit?

In 2016 werkte KIEN samen met de Vlaamse collega-instelling tapis plein aan een themanummer van het wetenschappelijk tijdschrift *Volkskunde* en de organisatie van een wetenschappelijk congres op 17 maart in Brussel. Het congres werd betaald door Kunsten en Erfgoed Vlaanderen.

Aan het boek en het congres werkten naast KIEN en tapis plein mee: Kunsten en Erfgoed Vlaanderen, Zinneke Parade Brussel, Museum aan de Stroom Antwerpen, LECA, Hogeschool Antwerpen, Universiteit Gent, Katholieke Universiteit Leuven, ministerie van OCW, Meertens Instituut, Imagine IC, Erasmus Universiteit Rotterdam en Alliantie West-Kruiskade Rotterdam. Een verslag is opgenomen in *Immaterieel Erfgoed digitaal*, nummer 1 (2016).

Op 20 mei organiseerde KIEN samen met de Alliantie West-Kruiskade en het Museum Rotterdam een dag over 'Diversiteit & West-Kruiskade', in Toko 51 in Rotterdam. De dag ging over hoe musea kunnen bijdragen aan het verzamelen van objecten die samenhangen met immaterieel erfgoed van nieuwe bevolkingsgroepen – in dit concrete geval van de West-Kruiskade in Rotterdam – en hoe je als instelling het immaterieel erfgoed van een urbane, multiculturele omgeving, zoals de West-Kruiskade met meer dan 160 nationaliteiten, zichtbaar kunt maken.

Redactie wetenschappelijk tijdschrift *Volkskunde* KIEN is lid van de redactie van het Vlaams-Nederlands wetenschappelijk tijdschrift *Volkskunde*. Via themanummers biedt het tijdschrift een forum voor het op de agenda zetten van specifieke thema's.

In 2016 fungeerde KIEN met tapis plein als trekker van de themanummers over 'Diversiteit' en over 'Feestcultuur', waarin de nationale inventarissen van Vlaanderen en Nederland en de daaraan verbonden benaderingswijzen voor het voetlicht worden gebracht.

Erfgoedoverleg Kunsten '92

KIEN is een vaste deelnemer aan het brede erfgoedoverleg van Kunsten '92, de belangenorganisatie voor kunst, cultuur en cultuurbehoud. In het erfgoedoverleg wordt informatie en kennis uitgewisseld. Ook is het erfgoedoverleg verantwoordelijk voor de BNG Erfgoedprijs, die in 2016 uitgereikt werd aan de gemeente Beesel met het Draaksteken op de Nationale Inventaris. De BNG prijs in 2017 staat daarom in het kader van immaterieel erfgoed.

In het kader van de Tweede Kamerverkiezingen in 2017 werd een folder gemaakt, waarin onder meer de samenhang tussen materieel en immaterieel erfgoed wordt benadrukt. Ook werden de eerste stappen gezet voor de voorbereiding van het Europese erfgoedjaar, waarin Kunsten '92 samen met de deelnemers aan het erfgoedoverleg de samenhang tussen materieel en immaterieel erfgoed wil presenteren.

Aan het erfgoedoverleg doen naast KIEN mee: BNG Cultuurfonds, BOEI, BRAIN, KVAN, Dutch Culture, Heemschut, Federatie Grote Monumentengemeenten, Federatie Ruimtelijke Kwaliteit, LCM, Mondriaanfonds, Nationaal Federatiefonds, Museumvereniging, Netwerk voor Bedrijfsmatig Archiveren, OPEN, Stichting Erfgoedpartners, Stichting Nationale Archeologiedagen, Vereniging Ondernemers in Archeologie, Gelders Erfgoed en Gemeentearchief Rotterdam.

Faq's over immaterieel erfgoed

Voor overheden, beleidsmedewerkers, onderzoekers en pers ontwikkelde KIEN de prikkelende publicatie *Hoe IE-ntelligent bent u? FAQ's over Immaterieel Erfgoed (IE)*. Deze bijzonder opgezette en vormgegeven brochure werd in een oplage van 7.000 exemplaren verspreid. Het doel van deze publicatie was om mensen te laten nadenken over het UNESCO verdrag en het belang

van immaterieel erfgoed voor de samenleving. Tevens werden een aantal misverstanden, zoals 'zet je op deze manier geen hekjes rond tradities', uit de weg geruimd.

Ondersteuning onderzoeksprojecten

KIEN wordt regelmatig gevraagd om mee te denken over onderzoeksprojecten. In 2016 werd meegedacht met:

- onderzoek van het Meertens Instituut over erfgoed, maakbaarheid en duurzaamheid
- onderzoek van de Universiteit Tilburg over de valorisatie van carnaval
- onderzoek van de Universiteit Leiden over de constructie van regionale en nationale identiteiten
- proefschrift over nostalgie aan de Universiteit van Tilburg
- onderzoek van het Museum Catharijneconvent, uitgevoerd door studenten van de Universiteit Utrecht en de Reinwardt Academie, over religieuze feestcultuur
- project van de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed over de Marroncultuur in Suriname
- internationale conferentie over Rural History, met name de sessie over dieren en immaterieel erfgoed van het Centrum voor Agrarische Geschiedenis in Vlaanderen
- internationaal onderzoek naar immaterieel erfgoed en musea van tapis plein
- scripties van zeven studenten van de Reinwardt Academie en de Universiteit van Utrecht
- artikel over 'Competitive Festivals and Intangible Heritage in Kenya' voor het tijdschrift *Cultural Analysis*

Wetenschappelijke artikelen, lezingen en bijeenkomsten

In 2016 werden de volgende artikelen gepubliceerd:

- 'Le Repas gastronomique', in: *Les mots et les choses*. Ter gelegenheid van het afscheid van prof. dr. Pim den Boer als hoogleraar Europese cultuurgeschiedenis aan de UvA (Amsterdam 2016)
- 'Over nut en noodzaak van internationaal voordragen. UNESCO lijsten immaterieel erfgoed', in: *Immaterieel Erfgoed* nummer 2 (2016)
- 'Internationaal overleg en samenwerking op het terrein van immaterieel erfgoed. Verslag van de bijeenkomsten in Bonn en Szentendre', in: *Immaterieel Erfgoed* nummer 2 (2016)
- 'Lively meeting in Paris. Working Group Research of the ICH-NGO Forum', in: ICH NGO FORUM *Newsletter* July (2016)
- 'Het belang van immaterieel erfgoed', gastcolumn in: *Heemschut voor het behoud van erfgoed* 93 (juni 2016)
- 'Het groene ambacht als immaterieel erfgoed', in: *Monumenten*, themanummer over Groene Ambachten (april 2016)
- Met P. van Rooij en K. Embregts, 'Diversiteit en superdiversiteit. Nieuwe uitdagingen voor de UNESCO Conventie *Immaterieel Erfgoed*', in: *Immaterieel Erfgoed* nummer 1 (2016)
- 'Feesten tussen gemeenschap en gemeente. De noodzaak van een goede samenwerking' in: *Volkskunde* (2016)
- 'Teddybeer als verzetsheld. Knuffels voor slachtoffers van rampen en verkeer', in *Volzin* (2016)

In 2016 werden onderstaande presentaties gegeven:

- Colleges over immaterieel erfgoed aan de Fontys Hogeschool Tilburg op 7 en 14 januari
- 'Hybride tradities en culturele ruimtes', reflectiedag Diversiteit en Immaterieel Erfgoed. La Tricoterie Brussel, 17 maart 2016
- 'De internationale voordracht van het molenaarsambacht voor de UNESCO immaterieel erfgoedlijst', ledenvergadering Gild Fryske Mounders in Poppenwier, 1 april 2016
- 'De nominatie van het molenaarsambacht voor de internationale UNESCO lijst', ledenvergadering Gilde van Vrijwillige Molenaars in Molen de Ster in Utrecht, 2 april 2016
- 'Intangible Heritage in the Netherlands: Inventorying as a first step towards safeguarding' op de International Expert Meeting Open Air Museum Hungary, 14 May 2016
- 'Culturele diversiteit: de kracht van de West-Kruiskade' op de inspiratiedag Diversiteit & Westkruiskade in Rotterdam, 20 mei 2016
- 'Towards a research agenda for intangible heritage', lezing voor de Working Group Research, Parijs, 31 mei 2016
- 'De rol van erfgoedinstellingen bij controversieel erfgoed. Ervaringen vanuit de UNESCO conventie', expertmeeting Omgaan met controversieel erfgoed, Culemborg, 15 juni 2016
- 'Super Diversity and Intangible Heritage. The West-Kruiskade and the changing face of modern cultural memory', European Ethnology Conference Görresgesellschaft, Hildesheim, 20 september 2016
- 'De internationale voordracht voor het ambacht molenaar voor de internationale UNESCO lijst van het immaterieel erfgoed', contactdag Kenniscentrum Immaterieel Erfgoed Nederland over borgen, 24 september in Culemborg

In 2016 werden onderstaande wetenschappelijke bijeenkomsten bijgewoond:

- Promotie van Anne Marieke van der Wal op 28 juni over immaterieel erfgoed in Zuid-Afrika
- Afscheidscollege Lodewijk Winkler Universiteit Utrecht op 6 oktober
- Symposium The Secular Sacred ter gelegenheid van het afscheid van Herman Roodenburg, Meertens Instituut op 10 en 11 november
- Presentatie van de onderzoeksagenda LKCA op 28 november
- Symposium over public history en afscheid Henrik Henrichs op de Universiteit Utrecht op 15 december
- Afscheidscollege van Hans Bennis, Meertens Instituut, op 16 december

2. KERNTAAK INTERNATIONAAL

De doelstelling van UNESCO omvat het bevorderen van de internationale samenwerking, bijstand en dialoog. Met het ratificeren van het UNESCO Verdrag ter Bescherming van het Immaterieel Cultureel Erfgoed verplicht Nederland zich om de internationale vergaderingen bij te wonen, te adviseren en waar gewenst bijstand te verlenen. Het Kenniscentrum Immaterieel Erfgoed Nederland (KIEN) is aangewezen als NGO bij dit UNESCO verdrag. KIEN neemt daarmee een internationale positie in, onderhoudt contacten met UNESCO en met de andere NGO's die zijn aangesloten bij het ICH NGO Forum.

UNESCO vergaderingen

KIEN nam deel aan de Algemene Vergadering van 30 mei tot 1 juni in Parijs en adviseerde de Nederlandse delegatie over de in te brengen standpunten tijdens de vergadering, onder andere over het actuele thema 'immaterieel erfgoed in conflictgebieden', voor Nederland een belangrijk agendapunt.

Vanwege de gespannen situatie in Ethiopië koos KIEN, net als veel andere landen, ervoor om voor het eerst sinds jaren de jaarlijkse vergadering van het Intergouvernementeel Comité niet bij te wonen.

ICH-NGO Forum

De afgelopen jaren heeft KIEN zich als NGO heel actief ingezet bij het voorbereiden van de internationale congressen, het geven van lezingen en presentaties en het onderhouden van internationale netwerken. KIEN heeft daarnaast zitting in de Editorial Board van Heritage Alive.

In 2016 participeerde KIEN in de voorbereiding van het symposium van het ICH-NGO Forum, dat dit jaar ging over duurzaamheid en over ethiek, en werkte mee aan het samenstellen van het dossier 'Traditional Medicine' in mei. Als voorzitter en coördinator van de Working Group Research organiseerde KIEN de eerste internationale bijeenkomst bij deze werkgroep en hield daar een inleiding: 'Towards a research agenda for intangible heritage'. KIEN heeft daarnaast intensief contact met de ICH Research Group van de Association of Critical Heritage Studies om de uitwisseling tussen theorie en praktijk te bevorderen.

Vlaams-Nederlandse samenwerking

In de bilaterale contacten is een intensieve samenwerking opgebouwd met Vlaanderen, waarbij kennis en informatie worden uitgewisseld en gezamenlijk activiteiten worden georganiseerd. KIEN heeft zitting in de Expertcommissie die over de voordrachten voor de Vlaamse Inventaris Immaterieel Cultureel Erfgoed adviseert aan de Vlaamse minister en de Vlaamse instelling tapis plein heeft zitting in de Nederlandse Toetsingscommissie. Samen hebben Nederland en Vlaanderen gewerkt aan een wetenschappelijk boek en een congres over diversiteit.

Op 8 juni organiseerde KIEN een Vlaams-Nederlandse bijeenkomst van experts (Kunsten en Erfgoed Vlaanderen, tapis plein, LECA, ministerie van OCW, Nationale UNESCO Commissie, Raad voor Cultuur en Meertens Instituut) om te praten over de nationale inventarissen immaterieel erfgoed. Dit punt is voor Nederland belangrijk, omdat er door KIEN nagedacht wordt over een nieuwe opzet van de inventaris.

Internationale expertbijeenkomsten over de Nationale Inventarissen

Op 18 juni woonde een Nederlandse delegatie met KIEN, OCW, het Meertens Instituut en de Toetsingscommissie een bijeenkomst van de Duitse Expertcommissie in Bonn bij. Tijdens deze bijeenkomst werd gesproken over de nationale inventarissen.

Een verslag is opgenomen in *Immaterieel Erfgoed digitaal*, nummer 3 (2016).

Op 14 mei participeerde KIEN in Hongarije in een Europese Expertcommissie over de Nationale Inventarissen en gaf daar ook een lezing over hoe wij in Nederland de inventaris aanpakken en welke veranderingen wij in gedachten hebben. Aan dit overleg deden naast Nederland en Hongarije mee: de secretaris van het UNESCO bureau Parijs

Tom Curtis, en vertegenwoordigers van Finland, Zweden, Noorwegen, Duitsland, Oostenrijk, Letland, Polen, Roemenië, Bulgarije, Macedonië, Tsjechië, Slowakije, Kroatië, Servië, Griekenland, Italië en Portugal.

Een verslag is opgenomen in *Immaterieel Erfgoed digitaal*, nummer 3 (2016).

Over de nationale inventarissen Immaterieel erfgoed was ook intensief bilateraal contact geweest met de National Board of Antiquities in Finland, die recent een wiki-achtige methode van inventariseren introduceerde, interessant voor Nederland, omdat ons land ook nadenkt over een laagdrempeliger inventaris.

Internationale voordracht

In maart 2016 werd onder begeleiding van KIEN de eerste Nederlandse voordracht – het molenaarsambacht – voor de internationale Representatieve Lijst van UNESCO ingediend. Hiermee gaf KIEN invulling aan een van de belangrijkste taken en adviesfuncties ten behoeve van de Nederlandse regering. In 2016 kreeg Nederland bericht dat de voordracht technisch was goedgekeurd door het UNESCO secretariaat in Parijs. Eind 2017 volgt, na de beoordeling door de Evaluation Body, het besluit van het Intergouvernementeel Comité over wel of niet plaatsen.

Internationale voordrachten moeten altijd in samenspraak met de betrokken gemeenschappen voorbereid worden. KIEN organiseerde het voorbereidingstraject, waarbij naast het ministerie van OCW en de Rijksdienst voor Cultureel Erfgoed ook het Gilde van de Vrijwillige Molenaars, De Hollandsche Molen, het Gild Fryske Mounders en het Ambachtelijk Korenmolenaarsgilde waren betrokken. In samenspraak met deze gemeenschappen werd het internationaal dossier samengesteld. Bij het dossier horen ook een film van tien minuten en tien foto's, die het ambacht van molenaar aan de internationale leden van de Evaluation Body en het Intergouvernementeel Comité moeten uitleggen en visualiseren. Dit was nog niet zo gemakkelijk, omdat er in Nederland verschillende molentypes zijn die allemaal aan bod moesten komen in de film en op de foto's. KIEN nam de begeleiding van de productie van de film en de foto's op zich. Voor de productie van de film en fotoserie is een aparte projectsubsidie gekregen van het ministerie van OCW.

Omdat het de eerste keer was dat Nederland een element voor een UNESCO lijst immaterieel erfgoed voordracht, is het proces van

internationaal voordragen beschreven in *Immaterieel Erfgoed digitaal*, nummer 1 en nummer 2 (2016).

Internationale projecten

KIEN werkte in 2016 mee aan een aantal internationale projecten:

Op 20 september participeerde KIEN in de European Ethnology Conference van het Görresgesellschaft in Hildesheim in Duitsland, met de lezing 'Super Diversity and Intangible Heritage. The West-Kruiskade in Rotterdam and the changing face of modern cultural memory'. De lezing zal in 2017 worden uitgegeven in een themanummer van het *Jahrbuch für Europäische Ethnologie*.

Op uitnodiging van de leerstoel Kritische Erfgoedstudies van de Vrije Universiteit in Brussel participeerde KIEN op 21 december in een masterclass van de Amerikaanse wetenschapper Robert Baron over *public folklore* en immaterieel erfgoed. KIEN maakte een verslag voor het tijdschrift *Volkskunde*.

Er is veel contact met Amerikaanse onderzoekers. KIEN werkte mee aan het nieuwe handboek van Simon Bronner, *Folklore: The Basics*, waarin ook aandacht besteed wordt aan de situatie in Nederland en de rol van KIEN in het Nederlandse krachtenveld.

Het afgelopen jaar ging veel tijd zitten in het voorbereiden van een internationale subsidieaanvraag voor de Europese Commissie voor een project immaterieel erfgoed en musea. De Vlaamse instelling tapis plein is hiervan de trekker. De plannen werden in een bijeenkomst in Parijs op 25 en 26 augustus besproken met tapis plein uit Vlaanderen, Simbdea uit Italië en het Centre Français du Patrimoine Culturel Immatériel uit Frankrijk.

Internationale adviezen

KIEN gaf in 2016 diverse adviezen aan internationale instellingen en gemeenschappen, onder meer aan de Europese sint-maartenssteden, de Europese kermisorganisaties in verband met een internationaal overleg in Finland, de Europese morsevereniging en aan Hongarije over een mogelijke internationale voordracht van circuscultuur.

3. KERNTAAK NATIONALE INVENTARIS

In mei 2012 heeft Nederland het UNESCO Verdrag ter Bescherming van het Immaterieel Cultureel Erfgoed ondertekend en in september 2012 is het Kenniscentrum Immaterieel Erfgoed Nederland (KIEN) begonnen met het implementeren ervan. Een van de zichtbaarste taken die voortvloeien uit de ratificatie is de Nationale Inventaris Immaterieel Cultureel Erfgoed in Nederland. In oktober 2012 werden de eerste drie tradities op de inventaris geplaatst en in september 2016 was het de beurt aan de honderdste traditie. Inmiddels staan er 121 elementen op de inventaris. Zie de bijlage: Overzicht van de elementen op de Nationale Inventaris Immaterieel Cultureel Erfgoed in Nederland.

Evaluatie Nationale Inventaris

In 2016 heeft KIEN de balans opgemaakt van vier jaar immaterieel erfgoedzorg in Nederland en daarbij de inventaris met de eerste honderd elementen tegen het licht gehouden. De opdracht van het ministerie van OCW was om een inventaris op te zetten, die van onderop wordt samengesteld met een centrale rol voor de dragers. De inventaris moet een afspiegeling worden van de diversiteit in Nederland.

De inventaris zoals die nu is, gaat helemaal uit van de dragers, die ook bij alles betrokken worden. Bij de evaluatie is gekeken naar de regionale spreiding, naar de verhouding stad en platteland, naar het aantal jongerentradities en het aantal tradities van 'nieuwe' Nederlanders. De conclusie is dat de inventaris al een goed beeld begint te geven van de rijkdom aan tradities in Nederland. Twaalf van de honderd tradities spelen zich uitsluitend in de vier grote steden af, negen van de honderd tradities zijn uitsluitend van jongeren en op de inventaris staan tien tradities van 'nieuwe' Nederlanders. Daarnaast is ook kwantitatief gekeken naar het aantal traditiedragers, de betrokken vrijwilligers en het publiek. Deze gegevens zijn doorgegeven aan het Ministerie van OCW en de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed voor de Erfgoedmonitor en de Erfgoedbalans. De evaluatie is opgenomen in *Immaterieel Erfgoed digitaal*, nummer 4 (2016).

Monitoring

In 2016 zijn de eerste 67 voordrachten, die geplaatst zijn in 2012, 2013 en 2014, gemonitord. Hiervoor zijn een methode en een formulier ontwikkeld. Alle voordrachten voor plaatsing op de inventaris zijn voorzien van een erfgoedzorgplan, waarin een analyse wordt gemaakt van de sterke

en zwakke punten en waarin de problemen in het doorgeven van generatie op generatie in kaart worden gebracht. Ook hebben de gemeenschappen een aantal actiepunten benoemd om die problemen op te lossen. Om te kunnen beoordelen of de immaterieel erfgoedgemeenschappen goed bezig zijn met borgen, wordt hun gevraagd om elke twee jaar een verslag van de stand van zaken te geven. Uit de monitoring bleek dat 13 tradities kunnen uitgroeien tot een goed voorbeeld, dat er 32 tradities goed bezig zijn met borgen en dat 22 gemeenschappen op de goede weg zijn maar nog hulp nodig hebben. Zie verder: project uitbreiding Nationale Inventaris Immaterieel Cultureel Erfgoed in Nederland.

Informatiebijeenkomsten

In 2016 zijn er zes informatiebijeenkomsten gehouden. Dat waren er minder dan in de jaren ervoor, omdat er nogal wat lopende voordrachten waren die KIEN eerst wilde afronden. Het voordrachtformulier en het evaluatieformulier zijn geëvalueerd en aangepast. Ze zijn iets versimpeld, terwijl toch dezelfde informatie wordt gevraagd. Het begeleiden van de gemeenschappen bij het opzetten van hun erfgoedzorg is vrij intensief. Gebleken is dat één informatiebijeenkomst onvoldoende is om de gemeenschappen voldoende te informeren en te begeleiden, daarom is een korte cursus ontwikkeld van drie dagdelen. Dit scheelt de consultants tijd en zorgt voor een betere begeleiding van de gemeenschappen. De cursus bestaat uit:

- Deel 1. informatie over het UNESCO verdrag en de Nationale Inventaris
- Deel 2. opzetten van erfgoedzorg
- Deel 3. plaatsing op de inventaris en het te woord staan van de pers

Daarnaast is een informatiebijeenkomst ontwikkeld voor nieuwe bestuursleden die ingewerkt moeten worden in de erfgoedzorg als degenen die de voordracht begeleid hebben het bestuur verlaten.

Toetsingscommissie

De Toetsingscommissie heeft in 2016 vier keer vergaderd, met een extra vergadering in januari 2017 om de lopende zaken van 2016 af te handelen. In het kader van de evaluatie en monitoring werd in de vergadering van de Toetsingscommissie nogmaals benoemd waarom de tradities 1 tot en met 100 geplaatst zijn. Dit zal op de website zichtbaar gemaakt worden om de transparantie te vergroten. Er werden in 2016 in totaal 28 tradities op de

Nationale Inventaris Immaterieel Cultureel Erfgoed in Nederland geplaatst. Een aantal tradities trok veel belangstelling van de media, zoals de traditie van het Brabants worstenbroodje. De plaatsing van de studentenverenigingscultuur werd uitgesteld vanwege een ontgroeningsincident. Afgesproken met de voordragers is dat zij nog eens goed naar hun erfgoedzorgplan kijken en een ethische code ondertekenen. In november adviseerde de Toetsingscommissie aan de directie en het bestuur van KIEN dat de erfgoedzorg voor het sinterklaasfeest een te grote taak is voor een kleine groep als het Sint- en Pietengilde.

Voor de Toetsingscommissie werden de volgende notities geschreven en in de vergaderingen besproken:

- De overlast van immaterieel erfgoed
- Naar een ethische code van immaterieel erfgoed
- Wiki-manier van inventariseren
- Inventariseren en erkennen
- Commercie en immaterieel erfgoed
- Exit procedure
- Register of good practice
- Het gebruik van het logo
- Uitspraken OCW en Raad voor Cultuur over de inventaris
- Hoe verder met de Inventaris Immaterieel Erfgoed

De Toetsingscommissie heeft aan de hand van de verslagen van de Vlaams-Nederlandse bijeenkomst op 8 juni over de inventaris, de bezoeken aan Bonn en Hongarije en de evaluatie en monitoring, uitgebreid over de toekomst van de inventaris vergaderd en besloten tot een driestappensysteem met ingang van 1 januari 2017.

Zie verder: project uitbreiding Nationale Inventaris Immaterieel Cultureel Erfgoed in Nederland.

Als de Toetsingscommissie akkoord is met de plaatsing van een traditie op de inventaris, dan bekrachtigt het bestuur van KIEN het besluit. Daarna wordt met de gemeenschappen een datum afgesproken waarop het certificaat getekend wordt. Vanaf 1 januari 2017 zijn er een aantal wijzigingen in de plaatsingsprocedure. Om de media beter te kunnen sturen, worden alle plaatsingen gezamenlijk bekendgemaakt en niet meer individueel. Vanwege tijdgebrek is het ook niet meer mogelijk om alle certificaten op locatie te gaan tekenen, maar zal dat zoveel mogelijk op de contact- en inspiratiedagen gebeuren.

www.immaterieelerfgoed.nl

De huidige website is gemaakt in opdracht van het ministerie van OCW en is ontwikkeld

in samenspraak met de gemeenschappen. Het Nederlands Openluchtmuseum (NOM) wilde graag dat de KIEN website ondergebracht zou worden bij dezelfde bedrijven als de museumwebsites. Hiervoor zijn diverse gesprekken gevoerd met Driebit, het bedrijf dat de migratie gaat uitvoeren. Na de start is de bouw van de website stilgelegd, omdat NOM opdracht gaf aan merkenbureau Branddoctors om na te denken over een nieuwe naam en een nieuwe huisstijl voor KIEN. In het voorjaar 2017 zal de bouw van de nieuwe website hervat worden.

In totaal bezochten 361.737 unieke bezoekers de website in 2016. De websites www.traditie.nl en www.volkscultuur.nl zijn in 2016 offline gezet omdat KIEN zich met ingang van 2016 focust op immaterieel erfgoed en niet meer op volkscultuur.

Merkregistratie

KIEN heeft in 2016 het logo van de Nationale Inventaris Immaterieel Cultureel Erfgoed in Nederland laten registreren als merk. KIEN vindt het belangrijk dat alleen de instellingen en gemeenschappen die zich inzetten voor het borgen van tradities die op de inventaris staan het logo mogen gebruiken en dat er commercieel geen misbruik van het logo wordt gemaakt. De gemeenschappen die hun traditie geplaatst hebben op de inventaris krijgen na het ondertekenen van een overeenkomst een eigen uniek logo om te gebruiken op communicatiemiddelen. Alle gemeenschappen hebben een nieuwe overeenkomst getekend volgens de richtlijnen van het Merkenbureau.

4. KERNTAAK VERSTERKEN VAN DE SECTOR

Een van de doelen van het UNESCO verdrag is de empowerment van de gemeenschappen in het borgen van hun immaterieel erfgoed. Het Kenniscentrum Immaterieel Erfgoed Nederland (KIEN) doet dat op verschillende manieren en niveaus. Elk jaar biedt KIEN verschillende trainingen en workshops aan om de gemeenschappen te versterken bij het uitvoeren van hun erfgoedzorg. De thema's worden gekozen op basis van veel voorkomende knelpunten en vragen. Daarnaast helpt KIEN gemeenschappen met specifieke problemen en organiseert het 'leren van elkaar'-bijeenkomsten.

Ondersteuning gemeenschappen

In 2016 heeft KIEN de Sesamacademie in de arm genomen om een aantal gemeenschappen te ondersteunen. Bij de Sesamacademie

zijn gepensioneerde experts aangesloten die organisaties met vrijwilligers helpen. De gemeenschappen konden zich zelf hiervoor opgeven en naar gelang het probleem vier, zes of acht dagdelen hulp krijgen. De volgende gemeenschappen zijn in 2016 geholpen door de Sesamacademie:

- Brielse Maskerade met het maken en uitvoeren van een strategisch plan om nieuwe deelnemers te werven
- Marroncultuur met het maken van een plan voor het verwezenlijken van een Marronhuis
- Staphorster stipwerk met het maken van een ondernemersplan
- Pinksterbruidjes met het bouwen van een website en het maken van een plan om ook in de nieuwe wijken van Borne bruidjes te werven
- Handmatig klompen maken met het maken van een ondernemingsplan en een plan voor het werven van nieuwe leerlingen
- Schoonrijden met een strategisch plan voor ledenwerving
- Papier knippen met het maken van een strategisch plan voor ledenwerving
- Krulbollen met het maken van een strategisch plan voor imagoverbetering
- Levende Folklore met het maken van een projectplan en een subsidieaanvraag voor de Nationale Kampioenschappen Folkloredans
- Driekoningenzingen voor het maken van een promotieplan

Daarnaast ondersteunde KIEN de volgende gemeenschappen:

- Sint- en Pietengilde bij het organiseren van dialooggesprekken met tegenstanders van Zwarte Piet
- Marroncultuur bij het organiseren van een manifestatie op 9 oktober
- Ambacht van snuifreder bij het voeren van gesprekken met de gemeente over het behoud van de molen en het zoeken van opvolgers
- Stichting Circuscultuur bij het documenteren van archieven en verzamelingen en het opstellen van een circusagenda
- Zusters Franciscanessen bij het maken van een plan om via een museum het gedachtegoed door te geven
- Brabants Heem bij het opzetten van een cursus immaterieel erfgoed inventariseren
- Indonesische gemeenschap bij het maken van een boek over de verhalen en herinneringen van batikdoeken
- Ambachten met het zich presenteren op vijf internationale folklorefestivals

Contact- en inspiratiedagen

Elk jaar organiseert KIEN een contactdag en een inspiratiedag voor gemeenschappen met een traditie op de inventaris. Deze dagen worden goed bezocht. In 2016 organiseerde het Draaksteken Beesel op 2 juli de contactdag. Eens in de zeven jaar doet het hele Limburgse dorp mee om van het Draaksteken een grote happening te maken waar 35.000 bezoekers op afkomen. De ontvangst was in het Limburgs Museum, waar op dat moment een grote tentoonstelling over draken was. De burgemeesters van Beesel en Heeze vertelden wat een traditie als het Draaksteken Beesel en de Brabantsedag Heeze voor hun gemeente betekent. Het geeft hun gemeente een positief imago en zorgt voor sociale cohesie tussen de inwoners. 's Middags werd Beesel bezocht, waar de vrijwilligers het drakendorp aan het opbouwen waren. De dag eindigde met een spectaculair bezoek aan de draak. Deze contactdag was een succes, omdat de gemeenschappen het leerzaam vinden om bij elkaar op bezoek te gaan om te zien en te ervaren hoe een andere gemeenschap te werk gaat.

Op 24 september organiseerde KIEN een inspiratiedag met als thema 'het borgen van immaterieel erfgoed'. Hier werden ook de plannen voor een nieuwe opzet van de inventaris aan de gemeenschappen voorgelegd en veel vragen over internationaal voordragen beantwoord.

Op deze dag werden er vier trainingen gegeven:

- borgen van immaterieel erfgoed
- jongeren en immaterieel erfgoed
- vrijwilligersmanagement
- internationaal voordragen

Vakblad Immaterieel Erfgoed

In 2016 is het vakblad *Immaterieel Erfgoed* voor het laatst verschenen. Met ingang van 2017 gaat KIEN de artikelen los op de website zetten, omdat dat voor de lezer gemakkelijker is en omdat wij dan vrijer zijn in wat en wanneer een artikel geplaatst wordt. Daarnaast wordt voortaan een maandelijkse nieuwsbrief uitgegeven, die in 2016 ontwikkeld is.

In 2016 is *Immaterieel Erfgoed* nog viermaal verschenen. Thema's die belicht werden, waren onder meer borgen, internationaal voordragen, controversieel erfgoed en culturele diversiteit. Ook werd in nummer 3 verslag gedaan van het museale samenwerkingsproject *Feest!*

Openbare optredens

In 2016 werden de volgende lezingen gegeven, tentoonstellingen geopend en boeken in ontvangst genomen:

- Lezing immaterieel erfgoed = levend erfgoed op 24 januari in Oirschot
- Lezing levenslooprituelen op 23 februari in Goirle
- Lezing culinair erfgoed op 19 maart in Reusel
- Eerste exemplaar van het boek *Gedragen Doeken* in ontvangst genomen op 23 april in Breda
- Lezing over immaterieel erfgoed op 14 juni in Utrecht
- Lezing over immaterieel erfgoed, ambachten en folklore op 6 augustus in Odoorn
- Dialooggesprek over Zwarte Piet op 7 september, ministerie van SZW in Den Haag
- Lezing over immaterieel erfgoed op Black Achievement Dag op 8 oktober in Amsterdam
- Praatje over immaterieel erfgoed op de Marrondag op 9 oktober in Den Haag
- Lezing over religieuze feesten op 22 oktober in Tilburg
- Tentoonstelling geopend in het Flipje- en Streekmuseum op 14 oktober in Tiel
- Panelgesprek op het circuscongres op 24 oktober in Liempde
- Lezing over ambachten en immaterieel erfgoed op 12 november in Eede
- Tentoonstelling geopend in het Anton Pieckmuseum op 13 november in Hattum
- Lezing immaterieel erfgoed en educatie op 24 november in Gilze-Rijen
- Jury Neerlandia-Visserprijs
- Jury Mien-Naover-verkiezing van het tijdschrift Naover

Adviezen

KIEN biedt hulp bij allerlei vragen. In 2016 zijn er 178 adviezen gegeven. Zo heeft KIEN het tijdschrift *Volzin* geholpen bij het samenstellen van een themanummer over rituelen en het televisieprogramma *Klokhuis* met programma's over driemaal kussen, dom blondje en magie. Veel adviezen gingen over subsidiemogelijkheden en de geschiedenis van tradities. Een leuk advies was aan de Post.nl. Het is voor de derde keer dat KIEN

meedenkt met een serie postzegels. De eerste keer ging over een serie over de iconen van Nederland, de tweede keer ging over de Nederlandse vissersplaatsen. In 2016 dachten wij mee met een serie over regionale lekkernijen, zoals de Groningse eierbal, het Brabantse worstenbroodje en Goudse stroopwafel. Deze serie zal in juni 2017 op de markt komen.

5. KERNTAAK BEWUSTWORDING EN PROMOTIE

Dat immaterieel erfgoed steeds meer ingeburgerd raakt en dat steeds meer mensen de term herkennen, blijkt uit de vele aandacht die immaterieel erfgoed in de media krijgt. Het UNESCO verdrag spreekt zich erover uit dat de media actief betrokken moeten worden bij het kweken van bewustzijn voor het belang van immaterieel erfgoed en dat elke lidstaat alle geschikte middelen moet gebruiken om de erkenning van, respect voor en de ontsluiting van immaterieel erfgoed in de maatschappij te verzekeren. Tevens moet het publiek op de hoogte gebracht worden van de gevaren die immaterieel erfgoed bedreigen.

Media

Het Kenniscentrum Immaterieel Erfgoed Nederland (KIEN) voert een actief mediabeleid. Bijna elke plaatsing wordt opgepakt door de landelijke en regionale pers. Ook zijn er een aantal programma's die er structureel aandacht aan besteden, zoals de televisieprogramma's *Landinwaarts*, *de Hokjesman*, *Editie NL*, *Hart van Nederland*, *RTL Nieuws*, *RTV Utrecht Conny aan Tafel* en *RTV Noord-Holland Sjoerd Hilarius*. In het programma *Miljoenenjacht* stelde Linda de Mol de vraag: 'Welke traditie is op de lijst immaterieel erfgoed gezet?'. Hierop wisten alle deelnemers het antwoord. In het blad *Herenhuis* verzorgde KIEN in elk nummer een rubriek over immaterieel erfgoed. Belangrijke artikelen stonden verder in *Neerlandia* nummer 4 (2016), *Parool* PS van de Week (24 december 2016), *Kijk* nummer 12 (2016) en *Burgemeestersblad* (oktober 2016).

HET MEDIABEREIK IN 2016 WAS VOLGENS DE OPGAVE VAN MEDIAGROEP:

	Aantal	Oplage	Advertentiewaarde
Radio- en televisieprogramma's	175		
Kranten- en tijdschriftartikelen	2351	91.497.360	7.890.728,25
Web-artikelen	1652	235.394.324	1.654.638,00

In 2016 heeft KIEN zich actief ingezet om de misverstanden over het UNESCO Verdrag en de Nationale Inventaris Immaterieel Cultureel Erfgoed in de media uit de weg te ruimen. In de populaire perceptie wordt de Nationale Inventaris nog wel eens ten onrechte op één lijn gezet met de UNESCO werelderfgoedlijst. Een misverstand dat dan ontstaat, is dat de plaatsing op de inventaris betekent dat het om een erkenning van uniek en uitzonderlijk erfgoed van vroeger gaat en dat is bij immaterieel erfgoed niet aan de orde. Met hulp van ANP Pers Support heeft KIEN een aantal persberichten in hun archief gedeponereerd met informatie over het verdrag, de inventaris en de misverstanden. Elke journalist die een artikel wil schrijven over immaterieel erfgoed komt deze informatie tegen. Daarnaast heeft KIEN na elke foute vermelding in de media een reactie gestuurd gereageerd naar desbetreffende redactie.

Traditie, passie voor immaterieel erfgoed

'Iedereen heeft immaterieel erfgoed' was het thema van het tweede nummer van de glossy die KIEN samen met tijdschriftenuitgever Virtumedia ontwikkelde. Doel was om het begrip immaterieel erfgoed in de markt te zetten, het belang ervan te laten zien en om de gemeenschappen een gezicht te geven. Zoals de titel al aangeeft, wilde deze uitgave laten zien hoeveel mensen zich in Nederland met heel veel passie inzetten voor immaterieel erfgoed. De doelgroep was het brede publiek. De oplage was ook voor het tweede nummer 10.000 stuks.

Folder

KIEN heeft een digitale folder ontwikkeld over de ins en outs van immaterieel erfgoed. In deze folder wordt ingegaan op het belang van immaterieel erfgoed, het borgen ervan en de procedure om op de Nationale Inventaris Immaterieel Cultureel Erfgoed te komen. Op verzoek van de collega's in Suriname en op de Caribische eilanden is de folder ook in het Engels vertaald.

Boek en bijeenkomst over ambachten

Ambachten hebben al enkele jaren de aandacht van KIEN. De publicatie *Op zoek naar het nieuwe ambacht. De stand van zaken van ambachten in Nederland* laat zien hoe het er nu – drie jaar na de Jaren van het Ambacht – voor staat met de ambachten in Nederland. KIEN riep de Jaren van het Ambacht uit omdat het zag dat in rap tempo veel ambachten en daarmee ook de kennis om ze te beoefenen verdwenen. Inmiddels lijkt het tijd te keren. Hoofdwerk is niet langer heilig, mensen willen weer weten wat ze eten, wat ze kopen en waar het van gemaakt is. De doe-het-

zelfcultuur zet mensen aan tot nieuwsgierigheid naar hoe dingen in elkaar zitten, en de trend van duurzaamheid en lokale producten brengt een herwaardering teweeg van de handgemaakte producten uit de buurt. De ambachten in Nederland kunnen daarbij aansluiten. Maar doen ze dat ook? Of is het al te laat en zijn er definitief te weinig vakmensen die meesters in hun ambacht zijn? Het boek *Het nieuwe ambacht* is de weerslag van een rondgang langs diverse instanties, organisaties en ambachtslieden zelf. Conclusie: er is heel veel tot stand gekomen.

Omdat het Nederlands Openluchtmuseum (NOM) plannen heeft om in de toekomst in de winter een AmbachtenLab op te richten, waar ambachtslieden van de kleinere ambachten met elkaar kunnen werken en cursussen kunnen geven, heeft KIEN een contactbijeenkomst voorbereid om alle instellingen die ook plannen in die richting hebben bij elkaar te brengen om te kijken wat er eventueel samen gedaan kan worden. In 2016 zijn hiervoor voorbereidende gesprekken gevoerd. Deze instellingen zijn: het Zuiderzeemuseum, het Nederlands Openluchtmuseum, Eynderhoof, Openluchtmuseum Bokrijk, Crafts Council, SintLucas, Ambachtenhuis Brabant, Centrum voor Ambachtseconomie, Platform Ambachten, Expertisecentrum Specialistisch Ambacht en een aantal festivals en vakopleidingen. Deze bijeenkomst zal begin 2017 plaatsvinden.

III MEERJARIGE GESUBSIDIEERDE PROJECTEN

1. PROJECTSUBSIDIE OCW

KIEN heeft voor 2015 en 2016 een extra projectsubsidie van het ministerie van OCW ontvangen om de Nationale Inventaris Immaterieel Cultureel Erfgoed in Nederland en de uitvoering van het UNESCO verdrag extra in de steigers te zetten. In september 2016 was Kenniscentrum Immaterieel Erfgoed Nederland (KIEN) precies vier jaar bezig met de implementatie en de samenstelling van de inventaris. Tijd voor een evaluatie. Zijn wij op de goede weg? Moeten wij de uitvoering gaan bijsturen?

Opdracht OCW

In de *Nota van Toelichting* bij de ratificatie van het verdrag staat dat Nederland kiest voor een brede inventaris, die via een *bottom-up* benadering tot stand komt. Dat wil zeggen dat groepen en gemeenschappen (verenigingen, heemkundekringen, volkscultuurorganisaties die het immaterieel erfgoed 'dragen' en 'beoefenen' en er kennis over hebben) zelf actief betrokken zullen zijn bij het inventariseren en het zichtbaar maken ervan. Op deze manier zal de inventaris een inclusief karakter hebben en de rijke diversiteit van de verschillende cultuuruitingen laten zien. Deze verenigingen en organisaties kunnen hun immaterieel erfgoed aanmelden voor plaatsing op de Nationale Inventaris. Het is de bedoeling dat de inventarisatie resulteert in een interactieve, publiekstoegankelijke online database, waar aanmeldingen naartoe kunnen worden gestuurd, waar informatie kan worden verkregen en waar nieuwe methoden van veiligstellen van dit erfgoed kunnen worden onderzocht.

Op basis hiervan werd in 2012 een Plan van Aanpak opgesteld, dat leidsnoer werd voor KIEN. In het Plan van Aanpak werden de volgende uitgangspunten benoemd:

- Een centrale positie voor de erfgoeddragers (breed opgevat als erfgoedgemeenschappen, groepen, mogelijk ook individuen) bij de totstandkoming en de verdere ontwikkeling van de inventaris.
- Een laagdrempelige, brede inventaris, die in de praktijk een toegevoegde waarde betekent voor instellingen, organisaties, individuen die actief zijn op het terrein van het immaterieel cultureel erfgoed of op enigerlei wijze geïnteresseerd zijn in dit erfgoed. In zijn digitale online verschijning voldoet de inventaris aan hoge eisen waar het gaat om toegankelijkheid, informatieverschaffing, communicatie en

aandacht voor methoden van veiligstellen van het erfgoed.

- Een inventaris die recht doet aan de diversiteit van het immaterieel cultureel erfgoed en waarin op evenwichtige wijze de door UNESCO onderscheiden domeinen waarin immaterieel erfgoed zich manifesteert, herkenbaar zijn.

Nadrukkelijk wordt in het plan ook de aandacht gevraagd voor 'bescherming' oftewel borgen voor de toekomst, als een essentieel onderdeel van het UNESCO verdrag. Met zoveel woorden wordt gezegd dat KIEN op de website niet alleen de elementen zelf en de gemeenschappen erachter zichtbaar moet maken, maar ook aandacht moet besteden aan *good practices* en methoden van bescherming. Er moet een digitaal domein worden ontwikkeld, mogelijk inclusief diverse vormen van moderne sociale media. Ten slotte dient gewerkt te worden aan het kweken van bewustwording, netwerkvorming, kennisuitwisseling en bevorderen van wetenschappelijk onderzoek.

In de adviesaanvraag die de *minister van OCW* in 2015 voorlegde aan de Raad voor Cultuur over het internationaal voordragen, neigt de minister er erg naar om diversiteit te definiëren als het immaterieel erfgoed van minderheden en legt ze de focus op urbane culturen. Het hedendaags immaterieel erfgoed van de stad, van migranten en jongeren, moet op een laagdrempelige, interactieve manier rechtstreeks kunnen worden aangemeld op een wiki-achtige wijze. 'Dat kan een stapsgewijs proces zijn om uiteindelijk in de Nationale Inventaris te worden opgenomen'.

De *Raad voor Cultuur* benadrukt in haar advies over internationaal voordragen op 15 oktober 2015 dat de inventaris (op den duur) een evenwichtig overzicht moet geven van praktijken van immaterieel erfgoed en hun dragende gemeenschappen en dat de inventaris nu nog onvoldoende een gevarieerd beeld geeft van het immateriële erfgoed in het koninkrijk en zijn dragende gemeenschappen. 'Zo hebben zich voor sommige [nieuwe door de Raad voor Cultuur vastgestelde] categorieën, zoals eten & drinken en beeld & geluid, nog maar weinig gemeenschappen aangemeld.' Verder geeft de Raad nog een schot voor de boeg: 'De huidige inventaris is geenszins de interactieve, publieksvriendelijke online database die men oorspronkelijk voor ogen had.' De oplossing die de Raad voorstelt, is om een scheiding te maken tussen de 'officiële' inventaris en een publieksinventaris. De publieksinventaris moet dan een interactieve, publieksvriendelijke online database zijn, waarvoor gemeenschappen

zich op een wiki-achtige manier spontaan moeten kunnen aanmelden. De Raad stelt voor dat de Toetsingscommissie uit deze publieksinventaris een selectie maakt voor de 'officiële' inventaris. 'Uit zo'n lijst kan de Toetsingscommissie vervolgens weer putten voor de officiële inventaris. In een dergelijke procedure houdt het VIE [KIEN] de regie over het beheer ervan, terwijl gemeenschappen spontaan hun erfgoedelement op een lijst kunnen plaatsen.' De inzet van KIEN kan volgens de Raad efficiënter 'als de instelling haar aandacht richt op de selectie van kansrijke kandidaten en de uitwerking van hun dossiers.'

Driestappensysteem

Op basis van de uitspraken van het ministerie van OCW en de Raad voor Cultuur alsmede gesprekken met stakeholders in binnen- en buitenland heeft KIEN besloten de inventaris nog laagdrempeliger en interactiever te maken zonder afbreuk te doen aan de criteria van UNESCO. Nederland is hiermee voorloper. In veel landen leeft deze wens en er is dan ook intensief contact met de collega's die daar ook mee bezig zijn. De ervaringen zullen met hen gedeeld worden.

Met ingang van 1 januari 2017 gaat KIEN over naar een driestappensysteem:

- *Stap 1: Identificatie:* Lijst van Tradities
Dit is de publieksinventaris. Hiervoor kunnen alle traditiedragers zich via een kort formulier aanmelden, ongeacht of ze bezig zijn met borgen of niet.
- *Stap 2: Borging:* Inventaris Immaterieel Erfgoed
Dit is de huidige inventaris. Traditiedragers die hun traditie actief willen borgen, maken een erfgoedzorgplan waarin ze knelpunten en acties benoemen voor het levend houden en op een toekomstgerichte manier doorgeven van hun traditie. Eens in de drie jaar wordt verslag gedaan van de resultaten.
- *Stap 3: Good practice:* Register van goede voorbeelden
Dit wordt de inventaris zoals de Raad voor Cultuur voor ogen heeft. KIEN selecteert hiervoor een aantal kansrijke erfgoedelementen en werkt die samen met de gemeenschap uit tot een voorbeelddossier. Op deze manier kan KIEN sturen naar een diverse inventaris dat ook voor het selecteren van internationale voordrachten gebruikt kan worden.

Op deze manier wil KIEN het immaterieel erfgoed in het Koninkrijk Nederland zichtbaar maken. Naar verwachting zullen jongerentradities en tradities van informele groepen eerder worden aangemeld. Het driestappensysteem past ook beter bij het

inventariseren op de Caribische eilanden. Op 31 december 2016 stonden er 49 tradities in Stap 1 en 121 in Stap 2.

Monitoring

In het kader van de zesjaarlijkse verantwoording aan UNESCO, het States Parties' Periodic Report, maar ook in het kader van een systematische ondersteuning en begeleiding van gemeenschappen, heeft KIEN de tradities die in 2012-2013- 2014 geplaatst zijn, geëvalueerd. KIEN heeft daarvoor een methode ontwikkeld om de vorderingen in het borgen te kunnen volgen. Hierbij is gezocht naar een methode die niet veel tijd vergt, van zowel de gemeenschappen als KIEN. Het is een formulier geworden dat op basis van de SWOT analyse in het erfgoedzorgplan enkele knelpunten benoemt en concrete acties om die knelpunten op te lossen. De gemeenschappen kunnen via het formulier op de website zelf aangeven welke acties ze hebben uitgevoerd, wat de resultaten zijn en de nieuwe acties voor de komende jaren plannen.

In 2016 zijn 67 elementen gemonitord. De monitoring gaf ook inzicht in veel voorkomende knelpunten, zoals

- Vrijwilligersmanagement
- Fondsenwerving
- Jongeren werven en vasthouden
- Toenemende wet- en regelgeving
- Imagoproblemen
- Vergrijzing
- Bestuursvaardigheden
- Vastleggen van kennis

Dit zijn ook de problemen waar de gemeenschappen graag hulp bij zouden krijgen. Daarnaast vragen ze hulp bij het ontwikkelen van lesmateriaal, het documenteren van de traditie en het schrijven van projectplannen en subsidieaanvragen. KIEN zal de komende jaren workshops en trainingen blijven aanbieden om zo de traditiedragers te versterken in hun erfgoedzorg.

Uit de monitoring kwam ook naar voren hoe goed de gemeenschappen bezig zijn met hun erfgoedzorg en welke grote stappen er soms zijn genomen in de afgelopen vier jaar. Er wordt heel veel samengewerkt met andere immaterieel erfgoedgemeenschappen die ze tijdens de contactdagen hebben ontmoet. Ook de contacten in buitenland zijn verrassend snel toegenomen. De gemeenschappen denken veel internationaler, nu ze betrokken zijn bij het UNESCO verdrag. Op lokaal niveau voelen ze zich veel meer gewaardeerd en ondersteund. Burgemeesters die

het certificaat mee ondertekenen, zetten zich in de praktijk ook daadwerkelijk in om de gemeenschap te helpen bij het borgen van hun traditie. In het betrekken van jongeren en het werven van vrijwilligers hebben veel gemeenschappen flinke stappen gezet. Ook hun imago is aanzienlijk versterkt en het lukt hen beter om dingen voor elkaar te krijgen en sponsors te werven. Enkele gemeenschappen hebben al aangegeven in de komende periode geen knelpunten meer te zien. Natuurlijk blijven ze zich wel inzetten om de traditie levend te houden en door te geven.

Brochure

Voor het brede publiek heeft KIEN in 2016 een brochure gemaakt: *Van zomercarnaval tot Nieuwjaarsduik, Immaterieel erfgoed: wat is het, wie doet het en waarom is het belangrijk?* Hoewel het begrip immaterieel erfgoed langzamerhand indaalt, blijkt dat er nog veel onwetendheid is over immaterieel erfgoed en dat er nog veel vooroordelen bestaan die niet juist zijn. Dat is op zich niet vreemd, want immaterieel erfgoed is een nieuwe tak van erfgoed, die pas in 2012 is geïntroduceerd in Nederland en de benadering ervan is geheel anders dan de benadering van materieel erfgoed. Reden dus om een nieuwe publieksbrochure te ontwikkelen met een duidelijk uitleg. KIEN heeft bewust gekozen voor een bijzondere, moderne vormgeving om te laten zien dat immaterieel erfgoed van deze tijd is. In de brochure zijn veel citaten opgenomen van traditiedragers, erfgoedprofessionals, beleidsmakers, burgemeesters en wetenschappers.

De publicatie is breed verspreid onder gemeenten, burgemeesters, ambtenaren, politiek, musea, archieven, historische verenigingen, pers en immaterieel erfgoedgemeenschappen. Er was zoveel vraag naar dat er een derde druk nodig was. Er zijn heel veel positieve reacties op gekomen. De papieren oplage was 13.000 stuks, daarnaast is de brochure ook op ruime schaal digitaal verspreid onder meer naar onderwijsinstellingen.

Bewustwording erfgoedinstellingen

KIEN heeft in 2016 enkele bewustwordingscampagnes ontwikkeld richting erfgoedorganisaties, gemeenten en jongeren.

Musea, archieven en historische verenigingen kunnen veel bijdragen aan het inventariseren, documenteren en borgen van immaterieel erfgoed en aan de ondersteuning van de gemeenschappen bij de uitvoering van hun erfgoedzorg. Gemeenschappen aan de andere kant kunnen veel hebben aan de kennis en

faciliteiten van musea en archieven en omgekeerd biedt immaterieel erfgoed musea en archieven een kans om nieuwe doelgroepen aan zich te binden. Toch zijn er nog wel enkele aarzelingen vanuit de erfgoedinstellingen. Hoe werk je samen met gemeenschappen in het presenteren van hun erfgoed? UNESCO vraagt om een benadering van onderop. Verlies je dan niet de regie? Hoe bewaak je de kwaliteit? Kan het zo zijn dat je in de museumcollectie voorwerpen opneemt die nog gebruikt worden door de gemeenschap?

KIEN heeft een *fact sheet* gemaakt: *Hoe help je immaterieel erfgoed te beschermen? Wat kun je doen als museum, archief of historische vereniging? Met tips!* Alle historische musea, archieven en musea hebben de *fact sheet* digitaal ontvangen.

Ook heeft KIEN met Brabants Heem, de koepelorganisaties voor 133 heemkundekringen met ruim 33.000 leden, een cursus 'Het inventariseren en documenteren van immaterieel erfgoed' ontwikkeld die in het voorjaar 2017 gegeven wordt en overgenomen kan worden door andere provincies.

Om een goed voorbeeld te hebben hoe musea immaterieel erfgoedgemeenschappen kunnen helpen met borgen, ondersteunt KIEN het Museum de Vier Quartieren dat vanuit de invalshoek van immaterieel erfgoed - van onderop, met voorwerpen van de gemeenschappen en buiten de muren van het museum - een tentoonstelling over tatoeages maakt. Over 'immaterieel erfgoed en musea' heeft KIEN een lezing gemaakt die inmiddels al vier keer is gegeven.

Bewustwording gemeenten

Steeds meer gemeenten en provincies hebben een of meer tradities op de Nationale Inventaris Immaterieel Cultureel Erfgoed staan. Maar het is nog onduidelijk wat hun rol zou moeten zijn. Hoe past immaterieel erfgoed in het gemeentelijk en provinciaal beleid? Wat kunnen overheden doen om een gunstig klimaat voor immaterieel erfgoed te scheppen? Wat zijn effectieve beleidsinstrumenten? Hoe kunnen overheden gemeenschappen ondersteunen?

Tijdens de contactdag op 2 juli spraken twee burgemeesters over waarom zij immaterieel erfgoed in hun gemeente belangrijk vinden en hoe zij de gemeenschappen ondersteunen. Citaten uit lezingen zijn opgenomen in de brochure *Van Nieuwjaarsduik tot Zomercarnaval*. Voor gemeenten is een *fact sheet* ontwikkeld *Wat kun*

je doen als gemeente of provincie? Voordelen en tips voor borging van immaterieel erfgoed, die digitaal verspreid is onder ambtenaren die cultuur en erfgoed in hun takenpakket hebben.

Met het Nederlands Genootschap van Burgemeesters zijn afspraken gemaakt om burgemeesters voor te lichten over en te betrekken bij immaterieel erfgoed. In het *Burgemeestersblad* 82 (oktober 2016) heeft het eerste artikel gestaan. Verder zijn de burgemeesters die een traditie in hun gemeente hebben die op de Nationale Inventaris Immaterieel Cultureel Erfgoed staat, gevraagd als ambassadeurs voor immaterieel erfgoed. Hierop wordt positief gereageerd.

Bewustwording jongeren

Om jongeren te bereiken, heeft KIEN jongeren geholpen om Erfgoed Jong! op te richten. Zij treden op als ambassadeurs voor immaterieel erfgoed en helpen gemeenschappen om hun immaterieel erfgoed te borgen door op de contactdagen met verrassende tips te komen. Ook gaan zij jongeren helpen om hun immaterieel erfgoed aan te melden voor Stap 1.

De Amsterdamse animatiestudio *in60seconds* heeft in opdracht van KIEN een animatievideo gemaakt. Aan de hand van voorbeelden en begrippen, in beeld en met behulp van een voice-over wordt in zestig seconden uitgelegd wat immaterieel erfgoed is, hoe mensen het levend houden en doorgeven en wat het betekent voor de beoefenaars en de maatschappij. Deze animatie zal worden gebruikt in het onderwijs en op websites van en voor jongeren. De animatie geeft op een snelle manier heldere en duidelijke informatie en nodigt uit tot dialoog over immaterieel erfgoed.

Diversiteit

De Nationale Inventaris Immaterieel Cultureel Erfgoed wil een goed en divers beeld geven van wat leeft aan immaterieel erfgoed in de Nederlandse samenleving. Waar in de materieel erfgoedlijsten meestal de nadruk ligt op het erfgoed in de Randstad, zijn in de Nationale Inventaris Immaterieel Erfgoed de oostelijke en zuidelijke provincies goed vertegenwoordigd en vergt juist het immaterieel erfgoed in het verstedelijkte westen extra aandacht. KIEN heeft daarom, met steun van het ministerie, een actief beleid gevoerd om ook de tradities van de multiculturele, stedelijke, dynamische Nederlandse samenleving een plek te geven. De succesvolle bijeenkomst in 2015, over Immaterieel Erfgoed in de Stad, werd in 2016 gevolgd door bijeenkomsten

in Brussel en Rotterdam. De Rotterdamse bijeenkomst was vooral gericht op de dragers en op de rol van musea zoals Museum Rotterdam.

Voorlichting, bewustwording en ook extra begeleiding vroegen de groepen met een diverse achtergrond. Hierbij is persoonlijk contact en een lang traject met veel ondersteuning noodzakelijk. Ook na de plaatsing. Tevens is het belangrijk om contact te leggen met het land waar de traditie zijn *roots* heeft. Er is immers sprake van gedeeld erfgoed. Deze voordrachten kosten aanzienlijk meer aandacht en tijd van de consultants. KIEN heeft inmiddels 11 gemeenschappen met een multiculturele achtergrond begeleid. Zie ook de bijlage met de tradities die op de Nationale Inventaris Immaterieel Cultureel Erfgoed in Nederland staan.

Daarnaast loopt een meerjarig project over de West-Kruiskade in Rotterdam, als pilot om te zien hoe immaterieel erfgoed functioneert in een superdiverse samenleving. Samen met de erfgoeddragere op de West-Kruiskade is gewerkt aan een voordracht voor de inventaris. Als voorbereiding hierop zijn met de Alliantie West-Kruiskade enkele voorlichtingsbijeenkomsten georganiseerd. Al snel bleek dat de dragers niet zozeer tradities wilden voordragen die door de afzonderlijke etnische groepen worden gecultiveerd. Ze willen de publieke feesten en tradities voordragen uit verschillende culturen, die samen de culturele diversiteit van de West-Kruiskade representeren. Dit vraagt dus om een geheel eigen benadering.

Superdiversiteit blijkt verder te gaan dan multiculturaliteit. Waar multiculturaliteit nog uitgaat van een naast elkaar bestaan van verschillende etnische bevolkingsgroepen, die ieder in eigen kring hun tradities cultiveren, is in de superdiverse samenleving veel meer sprake van mengvormen en van een nieuwe dynamiek. In een wijk als West-Kruiskade worden tradities als Divali, Keti Koti en het Chinees Nieuwjaar niet zozeer gezien als feesten van afzonderlijke groepen, maar als feesten die in samenhang de diversiteit verbeelden van de hele wijk en waaraan alle bevolkingsgroepen, van welke herkomst dan ook, deelnemen. Superdiversiteit zal een belangrijk aandachtspunt blijven de komende vier jaar. In hoeverre is de situatie in Rotterdam uniek? Is zij vergelijkbaar met andere steden, niet alleen in Nederland maar ook in West-Europa? Dat zal het onderwerp zijn van een internationaal symposium, dat het Kenniscentrum samen met zusterorganisaties in Duitsland en België in 2018 zal organiseren.

Ethische code

Diversiteit roept soms controversie op, ook een uitdaging voor UNESCO. Hiermee verbonden is het ontwikkelen van een ethische code voor erfgoedprofessionals. Inmiddels zijn er nationaal en internationaal discussies gevoerd over wat een ethische code moet inhouden. Een ethische code is aan de ene kant voor de erfgoedprofessionals en aan de andere kant voor gemeenschappen.

Inmiddels heeft KIEN zo'n code ontwikkeld en op de website geplaatst. Bij de plaatsing van de studentenverenigingscultuur heeft voor de eerste keer een gemeenschap die code ondertekend als onderdeel van de voordracht.

Borging

Binnen het UNESCO Verdrag ter Bescherming van het Immaterieel Cultureel Erfgoed is leren van elkaar een belangrijk streven, niet voor niets heeft UNESCO een register van goede voorbeelden in het leven geroepen als internationaal instrument daarvoor. KIEN vindt het belangrijk dat immaterieel erfgoedgemeenschappen hun borgingstechnieken inzichtelijk maken voor anderen.

Daarom vroeg KIEN studenten van de Reinwardt Academie om vier gemeenschappen te ondersteunen in het borgen van hun immaterieel erfgoed. Het project 'Red het immaterieel erfgoed' omvatte vier onderdelen:

- het vastleggen van de kennis van een van de laatste docenten handmatig klompen maken aan de opleiding in Enter
- het maken van een documentaire voor woonwagengemeenschappen om gemeenten voor te lichten over hun cultuur
- het in een nieuw jasje steken van het driekoningenzingen in Midden-Brabant
- het maken van een presentatie voor de molen van de snuifreder in Rotterdam

Het verslag van het project 'Red het immaterieel erfgoed' is opgenomen in *Immaterieel Erfgoed digitaal*, nummer 1 (2016).

KIEN heeft verder de organisaties in Nederland die zich bezighouden met het handmatig klompen maken geholpen om een structuur op te zetten om gezamenlijk de borging voor dit bedreigd erfgoed op te zetten. Deze organisaties zijn: het Klompenmuseum in Eelde, de Klompenopleiding in Enter, Stichting Klompen Monument, die de jaarlijkse kampioenschappen organiseert, en de European Wooden Shoes Foundation. De gezamenlijke ondertekening van het certificaat

haalde de landelijke pers. Een verslag is opgenomen in *Immaterieel Erfgoed digitaal*, nummer 2 (2016).

De bloemencorso's in Nederland en Vlaanderen willen graag voorgedragen worden voor de UNESCO lijst van representatief immaterieel erfgoed. Daarvoor, maar ook om samen te kunnen borgen, hebben zij het initiatief genomen om met steun van KIEN te komen tot een koepelorganisatie. Als koepel willen de bloemencorso's structureel kennis uitwisselen, opleidingen voor het ontwerpen en bouwen van de corsowagens opzetten, bloemen kweken en fondsen werven. Ook willen ze een jaarlijks een corsocongres organiseren rond een actueel thema, zoals gemeentelijke regelgeving. Verder willen ze contact opnemen met vergelijkbare evenementen zoals de Fallas in Valencia (Spanje), het carnaval van Viareggio (Italië) en de Rose Parade in Pasadena (USA) om kennis uit te wisselen.

De valkerij staat al een tijdje op de internationale UNESCO lijst van representatief immaterieel erfgoed. Het Nationaal Overleg Valkerij Organisaties (NOVO), waarin de Nederlandse valkerijorganisaties zich hebben verenigd, wil zich hierbij aansluiten. NOVO was een van de oprichters van de International Association for Falconry, waar inmiddels 110 valkenorganisaties uit 80 landen bij aangesloten zijn. KIEN helpt de NOVO om een internationaal dossier voor aansluiting voor te bereiden. De NOVO heeft een eigen museum in Valkenswaard en een eigen opleiding voor valkeniers opgezet.

Splika, de organisatie voor het behoud van de Antilliaanse cultuur in Nederland, heeft de tradities van tambú en kaja di orgel op de Nationale Inventaris Immaterieel Cultureel Erfgoed geplaatst. KIEN heeft Splika geholpen om een projectplan met subsidieaanvraag te schrijven om deskundigen uit Curaçao en Aruba naar Nederland te halen om lezingen te houden en cursussen te geven.

Films

Een van de eisen voor het internationaal voordragen is het maken van een film en een fotoreportage die het verhaal van de traditie uitleggen aan de internationale leden van de Evaluation Body en het Intergouvernementeel Comité. Er worden flink wat eisen gesteld, niet alleen aan de kwaliteit, maar ook aan de inhoud van de film. In maximaal tien minuten film en tien foto's moeten heden, verleden en toekomst van het immaterieel erfgoed worden uitgelegd vanuit

de mensen die de traditie dragen en doorgeven. KIEN heeft in 2016 samen met de Amsterdamse Filmstichting volgens internationale richtlijnen films gemaakt over:

- Ambacht van molenaar
- Maasheggenvlechten
- Midwinterhoornblazen en bouwen
- Staphorster stipwerk
- Schaatsen op natuurijs en het schoonrijden
- Valkerij
- Handmatig klompen maken
- Hindelooper cultuur
- Kopro Beki

Deze films zijn een goed promotiemiddel voor de gemeenschappen en kunnen ook gebruikt worden voor de landelijke en regionale omroepen, op websites en sociale media, maar ook bij gesprekken met overheden, fondsen en sponsors en bij lezingen en schoolbezoeken.

Capacity building voor erfgoedprofessionals

Vanuit de praktijkervaring merken we dat er veel behoefte is aan kennis en informatie, over de UNESCO conventie, maar ook over hoe je als erfgoedinstelling immaterieel erfgoed een plaats kunt geven in de activiteiten van je instelling. Daarom heeft KIEN een driedaagse masterclass opgezet, die bedoeld is voor erfgoedprofessionals, museummedewerkers, beleidsambtenaren en docenten erfgoedstudies. Deze masterclass wordt in voorjaar 2017 gegeven.

In de masterclass wordt een overzicht gegeven van de ins en outs van het UNESCO verdrag en wat daar in de praktijk allemaal bij komt kijken, geplaatst binnen de bredere context van *participatory methods* in de erfgoedsector. Het gaat om een driedaagse cursus, met naast theorie ook veel aandacht voor de praktijk van de erfgoedprofessional. Bij de cursus hoort een syllabus. De masterclass wordt gegeven door gekwalificeerde docenten uit Nederland en uit Vlaanderen.

Internationaal sluit de cursus aan bij de programma's en initiatieven van het ICH-NGO Forum voor *capacity building* in het kader van deze conventie en ook bij de *capacity building* programma's van UNESCO zelf.

Caribisch Nederland

KIEN onderhoudt regelmatig contact met de vertegenwoordigers voor immaterieel erfgoed op de eilanden. Dat gebeurt door middel van skype-, telefoon- en e-mailcontact. Het initiatief komt meestal van KIEN, maar het is duidelijk dat dat erg op prijs wordt gesteld door de collega's

op de eilanden. KIEN vindt het belangrijk om de contacten warm te houden en elkaar op de hoogte te houden van ontwikkelingen op het gebied van het inventariseren, documenteren en borgen van immaterieel erfgoed.

In mei hebben twee consultants en de voorzitter van de Toetsingscommissie als toehoorder deelgenomen aan de derde en laatste workshop van het *capacity building* programma 'Strengthening the capacities of Suriname and the Dutch Caribbean Islands to implement the Convention for the Safeguarding of ICH'. De *capacity building* vond plaats op Curaçao en had als thema: 'Developing Safeguarding Plans'. De deelnemers werden geschoold in het gebruiken van het model safeguarding dat UNESCO heeft ontwikkeld voor het opstellen van safeguardingsplannen. Dit komt in grote mate overeen met de erfgoedzorg en de erfgoedzorgplannen die KIEN heeft ontwikkeld. Tijdens deze week heeft KIEN gesproken met alle Nederland-Caribische eilanden en Suriname. Hoeveel zijn ze met inventariseren en documenteren? Wat zijn hun verwachtingen? Wat zijn hun behoeften? Wat kan Nederland voor hen betekenen? Waar liggen mogelijkheden tot samenwerking? Algemeen geldt dat de eilanden binnen het koninkrijk een aardige infrastructuur hebben om zelf aan de slag te gaan met inventariseren en zichtbaar maken van immaterieel erfgoed. De bijzondere gemeenten Saba, Bonaire en St. Eustatius hebben deze infrastructuur niet en hebben ook weinig middelen. Zij willen op bepaalde gebieden hulp krijgen van Nederland. Van deze verkenning is een verslag gemaakt, dat naar het ministerie van OCW is gestuurd.

Tijdens twee bijeenkomsten in september en december in 2016 op Aruba hebben de eilanden het Dutch Caribbean ICH Committee opgericht en contactpersonen benoemd. In de eerste bijeenkomst is er een plan gemaakt voor de uitvoering van het UNESCO Verdrag, dat aan de eilandpolitici van elk eiland is voorgelegd en is goedgekeurd door de overheden van alle afzonderlijke eilanden. In de tweede bijeenkomst is er een inventarisatie gemaakt van de aanwezige deskundigheid en instrumenten. Sint Maarten heeft bijvoorbeeld ervaring met het inventariseren van tradities, Bonaire met het filmen en interviewen en Aruba met educatie.

Ook Suriname – dat in 2017 het UNESCO verdrag zal ratificeren – sluit zich bij dit overleg aan. Er is een werkgroep opgericht dat het voorbereidend

werk doet. Ook met deze werkgroep onderhoudt KIEN contact, onder meer om kennis over te dragen en om te overleggen over gedeeld erfgoed, zoals Kopro Beki en de Marroncultuur en om materiaal als voordrachtformulieren, folders en lezingen te delen.

In 2016 is er geregeld overleg geweest over plaatsingen van tradities in Nederland die hun roots hebben in Suriname en de Caribische eilanden. Dit kan soms heel gevoelig liggen, zoals bij tambú en de Anansi vertelcultuur. De plaatsing van het Zomercarnaval in Rotterdam daarentegen, lag niet gevoelig.

In 2015 heeft KIEN subsidie gekregen voor een verkenning van de behoeften op de eilanden wat betreft immaterieel erfgoed. Deze subsidie is nog niet gebruikt omdat hiervoor instemming bereikt moet worden met de eilandvertegenwoordigers en zij zijn nog niet zover. Daarom is aan het ministerie van OCW uitstel gevraagd en gekregen.

2. PROJECTSUBSIDIE OVERIJSSSEL

De Provincie Overijssel heeft voor 2015 en 2016 subsidie beschikbaar gesteld om immaterieel erfgoedgemeenschappen te helpen om hun erfgoedzorg uit te voeren. Deze subsidie wordt voor 2017-2018 gecontinueerd.

Vouchers

Alle Overijsselse gemeenschappen krijgen op het moment dat hun traditie geplaatst wordt € 5.000 en extra begeleiding van het Kenniscentrum Immaterieel Erfgoed Nederland (KIEN) om hun erfgoedzorgplan uit te voeren en een probleem in de overdracht aan volgende generaties op te lossen. De Provincie Overijssel wil met deze subsidie bijdragen aan het creëren van een klimaat waarin immaterieel erfgoed kan groeien en bloeien en wil daarmee ook een voorbeeld zijn voor andere provincies. Hiermee voldoet de provincie aan de taak die UNESCO ziet voor overheden, namelijk het creëren van gunstige omstandigheden waarin immaterieel erfgoed kan gedijen.

De volgende tradities in Overijssel staan op de Nationale Inventaris Immaterieel Cultureel Erfgoed in Nederland:

- Staphorster stipwerk
- Midwinterhoornblazen in Twente
- Paasgebruiken in Ootmarsum
- Handmatig klompen maken in Enter
- Bloemencorso Vollenhove
- Bloemencorso Sint Jansklooster

- Paasvuur Espelo
- Sigaren maken in IJsselmuiden
- Perkament maken in Wierden
- Bovenstemzingen bij psalmen in Genemuiden
- Schuttersfeest in Diepenheim
- Pinksterbruidjes in Borne
- Burgemeester en paasvuur buurtschap Nederland
- Nachtwacht in Ootmarsum

Voor een aantal tradities, zoals de ambachten perkament en sigaren maken, is door KIEN samen met de betrokken ambachtslieden een projectplan geschreven dat de besteding van het voucher van € 5000 richting geeft.

Ondersteuning

KIEN heeft regelmatig werkbezoeken afgelegd om naast de subsidie van de provincie de gemeenschappen in Overijssel extra begeleiding te geven. Verder hebben de deskundigen van de Sesamacademie de tradities van de Pinksterbruidjes van Borne, de Staphorster stipwerk en de opleiding van het handmatig klompen maken in Enter ondersteund bij hun erfgoedzorg. Om de Overijsselse tradities te promoten zijn artikelen geschreven in *Traditie* (2015 en 2016) en *Immaterieel Erfgoed* (nummer 3, 2016). In *Immaterieel Erfgoed* nummer 3 (2016) was eveneens een artikel over het immaterieel erfgoed van de fanfares in Overijssel opgenomen.

Contactdag

Op 29 mei is in de Haverkamp in Markelo een contactdag voor traditiedragers in Overijssel georganiseerd. Op die dag werden er contacten gelegd tijdens de netwerklunch en gezamenlijke problemen besproken. Vertegenwoordigers van alle geplaatste tradities deden hier aan mee.

Boekje en congres

Door middel van een boekje dat gepresenteerd wordt op een congres in Dalfsen in april 2017 wordt verslag gedaan van twee jaar subsidie van de provincie Overijssel. Wat hebben de gemeenschappen met de subsidie gedaan? En wat is er bereikt in de erfgoedzorg?

Op dit congres dat voor alle gemeenschappen in Nederland toegankelijk is, wordt ook uitgebreid verslag gedaan van het project 'Tradities in Overijssel', waarin Overijssel als eerste het immaterieel erfgoed in de provincie inventariseerde.

